1882 Якуб Колас 1962

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 88 (1725) | Пятніца, 2 лістапада 1962 года | Цана 4 кап.

ІДЗЁМ МЫ ВЕРНАЮ ДАРОГАЙ,
ІРДЗЯЦЦА ЗОРЫ НАШЫХ ДЗЁН,
БО НАМ ПРАСТОРУ, ВОЛІ МНОГА,
І ЎСЁ ШЫРЭЕ ДАЛЬ-РАЗЛОГА,
І ЎСЁ ДУЖЭЕ НАШ РАЗГОН.

Якуб КОЛАС.

ЛЮБОЎ

Заўтра знамянальная дата ў гісторыі беларускай культуры — 80 год з дня нараджэння народнага паэта Якуба Коласа.

Колас...

Ён уваходзіць у нашу свядомасць яшчэ з маленства, з тых гадоў, калі «не сядзіцца ў хаце хлопчыку маломү». Уваходзіць як вельмі чулы, добры чалавек, які разумее тваю дзіцячую душу і вельмі ж хораша, проста і прыгожа расказвае аб усім, што цябе акружае. Вясна, лета, восень, зіма, рэчка, поле, луг — мы пачынаем глядзець на іх яго вачыма і думаць пра іх яго словамі. Прырода са здзіўляючай паслухмянасцю адгукаецца на гэтыя словы, раскрываючы свае таямніцы. І мы раптам адчуваем сябе ўладальнікамі нейкай чарадзейнай сілы. Пазней дазнаёмся, што гэта — паэзія.

Пазней, з цягам часу, і вобраз добрага, чулага спадарожніка нашага маленства паўстае ў нашым уяўленні інакшым. Па меры таго, як мы адкрываем новыя і новыя старонкі коласаўскіх кніг, як нам становіцца вядомым яго жыццё, да кожнай хвіліны аддадзенае тытанічнай працы ў імя свайго народа, дзіцячыя пачуцці аказваюцца толькі невялікай часцінкай таго, што трэба сказаць, каб хоць прыблізна акрэсліць вялікі свет, назва якому — Колас.

Апынуўшыся ў гэтым свеце, мы становімся ўдзельнікамі глыбокага роздуму над жыццём, над шляхамі гісторыі, сэрцам і розумам дакранаемся да мудрасці, накопленай стагоддзямі. Радасць і гора, любоў і нянавісць, замілаванне і гнеў, высокія грамадзянскія парывы і будзённы клопат— усё, што спадарожнічае ў жыццёвай дарозе чалавеку, прайшло праз душу мастака, адлілося ў яго цудоўных творах згусткамі высокай паэзіі. «Новая зямля», «Сымон-музыка», «Дрыгва», «Рыбакова хата», «На ростанях», «Суд у лесе», «Адплата», тамы апавяданняў, вершаў і песень, пачынаючы ад тых, прасякнутых гаркотай і болем, што напісаны паўстагоддзя назад, і заканчваючы гімнамі савецкай рэчаіснасці, — якая гэта глыбока праўдзівая эпапея народнага жыцця! І праўдзівая яна таму, што сярод яе рэальных герояў быў сам мастак, які выйшаў з гушчыні народа, еў з ім адзін кавалак хлеба, разам з ім пакутаваў і змагаўся, перамагаў і святкаваў.

«Найвышэйшая пахвала, якой толькі можа ўдастоіцца паэт нашага часу, самы гучны тытул, якім толькі могуць ушанаваць яго сучаснікі альбо нашчадкі, заключаецца ў чароўным эпітэце «народнага», — гаварыў В. Р. Бялінскі. Імя Якуба Коласа жыве ў нашых сэрцах у надзвычайным суладдзі з гэтым эпітэтам, сімвалізуючы сабой узор служэння песняра свайму народу, узор іх узаемнай любві і ўдзячнасці.

Творчасць вялікіх мастакоў заўсёды вырастае на скрыжаванні магутнага прыроднага таленту з імкненнем народа глыбей усвядоміць свае духоўныя сілы, выказаць у прыгожай паэтычнай форме свае запаветныя мары і пачуцці. Так у рускай літаратуры з'явіліся геніяльныя Пушкін і Горкі, ва ўкраінскай — Шаўчэнка, у латышскай — Райніс, у беларускай — Янка Купала і Якуб Колас... З прыходам такіх талентаў грамадства ўзнімаецца ў сваім духоўным развіцці на галаву вышэй і робіць крок да сваёй будучыні.

Янка Купала і Якуб Колас жылі і тварылі на вялікім гістарычным перавале. Для беларускага народа гэта была эпоха абуджэння нацыянальнай самасвядомасці, рашучай барацьбы сумесна з брацкімі народамі ўсёй краіны за вызваленне ад капіталістычнага рабства, эпоха перамогі новага жыцця. З гэтых іменна глыбінь б'юць крыніцы іх творчасці. Ды мала сказаць, што Купала і Колас праўдзіва адлюстроўвалі свой час. Вобразы нашых народных песняроў менш за ўсё асацыіруюцца з вобразамі летапісцаў, бо тое, што стваралі яны, было насычана вялікай энергіяй дзеяння. У часы прыгнёту песні Купалы і Коласа станавіліся сцягам барацьбы за свабоду, будзілі гнеў і помсту «багачам і панству», з чыёй «ласкі» Беларусь была «забытым богам краем». Чалавек працы — галоўны герой гісторыі і новага мастацтва,—прыпаўшы да бурлівай ракі купалаўскай і коласаўскай паэзіі, не толькі з яшчэ большай выразнасцю бачыў сваю гаротную долю, усе жахі паднявольнага існавання. Ён чэрпаў адтуль і іншыя пачуцці — пачуцці ўласнай годнасці і гордасці, ён усведамляў сябе Чалавекам і гатоў быў за гэта змагацца.

Я — мужык, а гонар маю,
Гнуся, але да пары.
Я маўчу, маўчу, трываю,
Але скора загукаю:
«Стрэльбы, хлопчыкі, бяры!».

Вытканая на такіх ідэях і матывах песня паэта лёгка знаходзіла дарогу да сэрцаў людзей, бо яна, умоўна кажучы, толькі паэтычна «афармляла» тое, што думалі, чым жылі штодзень мільёны.

Народны погляд на навакольны свет, народнае разуменне праўды і крыўды, прыгожага і агіднага, высакароднага і нізкага, трагедыйнага і смешнага ў спалучэнні з высокай прастатой паэтычнага мыслення адразу ўзнялі творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа над узроўнем звычайных літаратурных з'яў таго часу. І гэта было заўважана вялікім Горкім, які пісаў, што таму-сяму з рускіх літаратараў не шкодзіла б набыць якасці, характэрныя для паэзіі Купалы і Коласа.

Можна больш-менш поўна расказаць біяграфію Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча, але немагчыма да канца вычарпаць тэму Якуба Коласа — мастака-класіка, вучонага, грамадскага, палітычнага і культурнага дзеяча, аднаго з заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры і сучаснай беларускай літаратурнай мовы, пісьменніка-наватара, які ўзбагаціў нацыянальную літаратуру новым зместам, новымі жанрамі і формамі. Немагчыма не толькі і не столькі з-за неабдымнасці зробленага, а таму, што такія з'явы ў прынцыпе невычарпальныя, бо яны няспынна развіваюцца, як сказаў вялікі рускі крытык пра Пушкіна.

Колас не толькі аўтар сваіх, напісаных уласнай рукою кніг, ён мае дачыненне і да таго, што стваралі і ствараюць наступныя пакаленні пісьменнікаў. Мы сёння многа спрачаемся пра традыцыі і наватарства. Кіруючыся, вядома, самымі добрымі намерамі, аднак у дыскусійным запале ці па неразуменню сутнасці справы мы пры гэтым іншы раз ставім пад сумненне жыццяздольнасць тых традыцый пісьменніцкага майстэрства, што пакінулі нам Купала і Колас. Маўляў, новы час патрабуе... і г. д. Калі ўжо гаварыць пра патрабаванне часу, дык ён патрабуе перш за ўсё — вучыцца ў Купалы і Коласа. Вучыцца жыць адным жыццём з народам; вучыцца шырока глядзець на свет; вучыцца любві да чалавека і самаахвярнаму служэнню справе народа; нарэшце, вучыцца наватарству, і наватарству мудраму, а не ўяўнаму. Беларуская літаратура ў лепшых сваіх узорах сёння ўзыходзіць на вышыні сучаснага мастацтва іменна дзякуючы таму, што яна шануе, захоўвае і памнажае традыцыі сваіх вялікіх заснавальнікаў, а не насуперак гэтым традыцыям.

Купала і Колас даюць нам высокі прыклад мастака новага тыпу, палымянага патрыёта і грамадзяніна, нястомнага змагара за перамогу камуністычных ідэй. Рука гэтага мастака заўсёды ляжыць на пульсе эпохі, клопат краіны — яго асабісты клопат. «Розумам і сэрцам сваім успрыняў я вялікія ідэі марксізма-ленінізма, — пісаў Якуб Колас. — Сваё жыццё і сваю дзейнасць я назаўсёды звязаў з жыццём і дзейнасцю вялікай Камуністычнай партыі, а гэтым самым і з народам, бо партыя і народ — непадзельныя разуменні. Дарога партыі — мая дарога, і з гэтай дарогі я не сыду ніколі».

Адзначаючы 80-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа, мы ўшаноўваем выдатнага майстра слова, вялікага сына радзімы, якую ён праславіў сваім прыгожым жыццём. А многія і многія, хто ведаў народнага паэта асабіста, хто працаваў з ім альбо сустракаўся як з настаўнікам ці як з дэпутатам Вярхоўнага Савета, ці як з земляком,—уплятаюць яшчэ ў вянок усенароднай любві і пашаны пачуцці захаплення чалавекам цудоўнай, чулай душы, простым і справядлівым, як сам народ. І гэта таксама — каштоўная спадчына.

Так, ён быў яркім увасабленнем лепшых рысаў свайго народа.

З ГЛЫБІНЬ НАРОДНЫХ СЛОВА ПЕСНЯРА—

Літаратурны музей Якуба Коласа. Ідуць і ідуць сюды людзі. Калгаснікі, рабочыя, студэнты, школьнікі. Ідуць тыя, каму аддаў пясняр «песень дар—агонь душы і сэрца жар...»

Фота Ул. КРУКА.

ХВАЛЮЮЧЫЯ РАДКІ

Кніга водгукаў у Музеі Якуба Коласа... Мова руская і беларуская, украінская і польская, чэшская і нямецкая... Імклівы запіс студэнта, старанная, з правільным нахілам літар пісьмо школьніка, дрыготкія літары, выведзеныя рукой старога чалавека... І ўсюды—словы любві, павагі, удзячнасці і захаплення перад магутным талентам нашага песняра.

ЖАДАЮ ЛІТАРАТУРЫ БЕЛАРУСІ ЯШЧЭ МНОГА ПІСЬМЕННІКАЎ ТОЙ СІЛЫ ДУХУ, ЯКУЮ МЕЎ ВЯЛІКІ ЯКУБ КОЛАС.

Павел БРОНКА,
чэхаславацкі журналіст.

ЯК ЖЫВЫ ПАЎСТАЕ ЯКУБ КОЛАС. НЕ, ЁН НЕ ПАМЁР! ЁН ЗАЎСЁДЫ З НАМІ! ЯГО ТВОРЧАСЦЬ, ЯГО ПАЛЫМЯНЫЯ ЗАКЛІКІ ДА МОЛАДЗІ ПАМАГАЮЦЬ НАШЫМ САВЕЦКІМ ЛЮДЗЯМ БУДАВАЦЬ КАМУНІЗМ. ПЯСНЯР БЕЛАРУСКАГА НАРОДА ЯКУБ КОЛАС БУДЗЕ ЗАЎСЁДЫ З НАМІ.

Студэнты Беларускага
політэхнічнага інстытута.

АБЯЦАЕМ ПРАЗ УСЁ ЖЫЦЦЁ ПРАНЕСЦІ ЛЮБОЎ І ПАШАНУ ДА НАШАГА ВЯЛІКАГА НАРОДНАГА ПЕСНЯРА — ЯКУБА КОЛАСА.

Група вучняў школ Лагойшчыны.

ТАБЕ НАША ПАШАНА І ЛЮБОЎ, ВЯЛІКІ ЯКУБ КОЛАС, ЧЫЕ ПЕСНІ ДАЎНО ПЕРАЛЯЦЕЛІ МЕЖЫ РОДНАГА КРАЮ І СТАЛІ ДЛЯ НАС, УКРАІНЦАЎ, БЛІЗКІМІ І РОДНЫМІ.

Студэнты Адэскага
і Львоўскага універсітэтаў.

Я, НАСТАЎНІК З ДАЛЁКАЙ СІБІРСКАЙ ТАЙГІ, З ГЛЫБОКІМ ХВАЛЯВАННЕМ ПАЗНАЁМІЎСЯ З МУЗЕЕМ ВЯЛІКАГА БЕЛАРУСКАГА ПАЭТА, ПЕСНЯРА ЎСЯГО САВЕЦКАГА НАРОДА ЯКУБА КОЛАСА. ЁН САПРАЎДЫ НАРОДНЫ І ТАЛЕНАВІТЫ ПАЭТ. ЯГО ТВОРЧАСЦЬ ВЕДАЮЦЬ І ЛЮБЯЦЬ НЕ ТОЛЬКІ Ў БЕЛАРУСІ, АЛЕ І Ў НАС, У СІБІРЫ, ТАМ, ДЗЕ СІВЫ ІРТЫШ УПАДАЕ Ў ОБ.

А. КУРТАЕЎ,
Цюменская вобласць.

ЯКУБ КОЛАС! ТЫ НЕ ПАМЁР! ТЫ БУДЗЕШ ВЕЧНА ЖЫЦЬ У СЭРЦАХ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА! ЦЯБЕ ВЕДАЮЦЬ І ЛЮБЯЦЬ УСЕ ЛЮДЗІ САВЕЦКАЙ ЗЯМЛІ. ЦЯБЕ ЛЮБЯЦЬ ДЗЕЦІ, ШКОЛЬНІКІ, МОЛАДЗЬ, ЛЮДЗІ СТАРОГА ПАКАЛЕННЯ. І ГЭТА БЕССМЯРОТНАСЦЬ — ВЯЛІКАЕ ШЧАСЦЕ!

Алеся СМОЛІЧ.

г. Омск.

МЫ ГЛЫБОКА ЎСХВАЛЯВАНЫ ТЫМ, ЯК БЕЛАРУСКІ НАРОД ШАНУЕ ІМЯ ВЯЛІКАГА ПАЭТА ЯКУБА КОЛАСА.

Вальтэр КЕЕМАН,
кіраўнік дэлегацыі
нямецкіх прафсаюзаў.

СВЕТ ВЫСОКАЙ ПАЭЗІІ

Мікалай ЦІХАНАЎ

Спаўняецца восемдзесят гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

У аўтабіяграфіі сваёй ён пісаў: «Самыя раннія дзіцячыя гады мае прайшлі ў Сухоччыне (інакш Ластку). Гэта глухое месца — поле каля лесу і адна толькі сядзіба лесніка — хата, гумно, хлеў».

Так, шмат тады было глухіх месц на роднай зямлі, і глухія часы сталі на дварэ. Але як агеньчык, запалены аднойчы ў цёмным кутку, умацаваўся у жыцці і зашугаў полымем вышэй за лес, так і песенны талент Якуба Коласа разгарэўся з часам і шырока асвятліў беларускія прасторы.

Няхай спачатку прагучалі. як запеў, яго «Песні жальбы», але ён збіраў не толькі смутак народа, але і спадзяванні яго і гнеў яго. Стварэнне сціплых, шчырых, узрошчаных народнай праўдай і мудрасцю вершаў, прасякнутых глыбокай сардэчнасцю, вершаў аб новай Беларусі, было галоўнай задачай яго жыцця. І гэтыя вершы былі натуральныя, як шум лесу вясною, ці абуджэнне родных палёў, ці шчаслівы адпачынак пасля доўгай працы.

Стыхійнае святло народнай душы струменіць у гэтых вершах, як сцюдзёны ручай у спякотны дзень, прагавіты смагу чалавека-працаўніка, шукальніка праўды, барацьбіта за свабоду і незалежнасць народа.

Ён, хто памятаў сваё цяжкае дзяцінства ў беспрасветныя гады, некалі сказаў беларускім дзецям:

Шлях паказан вам шырокі,
Шлях прасторны,
Светлы, зорны.
Дык наперад цвёрдым крокам,
Шум вясенні, яснавокі!

Ён радаваўся ў сваіх вершах свабоднаму шляху беларускага юнацтва ў добрыя далечы будучыні. Але насунулася чорная хмара фашысцкага нашэсця. Узняўся разгневаны варожай жорсткасцю савецкі народ, і захопнік адчуў на сабе скуры, што такое насланая народа душа і свабодная воля.

Нарадзіла беларуская зямля незлічона цудоўных абаронцаў, герояў. І ўслаўляў гэтых магутных гадоў народны песняр Якуб Колас, які не пазнаў родных мясцін, так яны былі знявечаны, абяскроўлены варварамі. Але паэт верыў у вялікі шлях адраджэння радзімы.

Шкада, што ў дзень светлага, вялікага юбілею няма з намі нашага старога сябра і саратніка Якуба Коласа. Але ўсе савецкія людзі, не толькі ў Беларусі, адзначаць з гонарам гэтае свята чыстай душы і чыстай паэзіі, бо імя Якуба Коласа застанецца ў памяці народнай да таго часу, пакуль жывы народ, а народ жыве вечна!

Дум уладар

Іван НАВУМЕНКА

ГЭТА як у казцы: у лясным засценку, у сям'і звычайнага лесніка нарадзіўся хлопец. Хлопец дапытлівы, цікаўны, да ўсяго хоча дайсці ўласным розумам, дакапацца да «кораня» рэчаў і з'яў. Пасвіць статак, бегае ў лес па грыбы, ягады, прагна прыслухоўваецца да гаворкі бывалых дзядзькоў, што часцяком завітваюць у леснікову хату, якая стаіць непадалёк ад людната гасцінца.

Сялянскі, гаротны лёс не зычыў сыну лесніка зазнаць вялікай кніжнай навукі. Пушкін і Крылоў у зрэбнай торбачцы пастуха, «дарэктар» з ведамі «ў адну столку», некалькі месяцаў бегання ў вясковую школу. Дый не бог ведае які універсітэт настаўніцкая семінарыя ў Нясвіжы, што не так ужо шырока расчыняла дзверы для сялянскай галоты.

Мінаюць гады — не простыя, а напоўненыя рэвалюцыйнымі вятрамі веку, — і малады вясковы настаўнік з глухога Палесся пачынае друкаваць вершы і апавяданні, прылучаецца да рэвалюцыйнай работы, удзельнічае ў настаўніцкім з'ездзе, тры гады сядзіць у мінскім астрозе, блукае па Беларусі ў пошуках службы, заробку, ідзе на імперыялістычную вайну... А журботныя вершы і вясёлыя, поўныя добрага смеху, апавяданні народнага настаўніка ўжо даўно заўважаны, іх чытаюць не толькі пад сялянскай страхой, а і людзі пісьменныя, культурныя, тыя, што добра ведаюць і Шэкспіра і Талстога. Маладому пісьменніку гэтыя людзі прарочаць вялікую будучыню. Заўважае беларускага песняра, як і яго слаўнага сабрата, і вялікі буравеснік рэвалюцыі, уладар імкненняў передавой Расіі Максім Горкі. Дарэчы, чалавечыя лёсы іх траіх — Якуба Коласа, Янкі Купалы, Максіма Горкага — страшэнна падобныя, блізкія.

Эпоха «руху саміх мас» вылучае сваіх песняроў, сваіх уладароў дум. Для Якуба Коласа і Янкі Купалы — сыноў сялянскай Беларусі, якая нават для людзей прасветленых, перадавых, была з большага паняццем этнаграфічным,— у абсягах рэвалюцыйнага пераўтварэння жыцця бачыліся яшчэ і свае адметныя задачы. Другія народы даўно заявілі аб сабе, за іх плячамі былі значныя набыткі кніжнай культуры, найталенавіцейшыя з людзей пануючага класа зліваліся з народам, выказваючы яго непаўторную душу, розум, імкненні. Беларусь жа яшчэ мусіла заявіць аб сабе, заявіць так, каб яе голас пачулі і адрознілі. Гэта было патрэбна і нялёгка: за вельмі кароткі прамежак часу трэба было прайсці шлях, пройдзены другімі народамі за многія дзесяцігоддзі. Задачу гэтую ва ўсёй яе маштабнай велічы выканаў Кастрычнік, раскрыўшы народу прастор для тытанічнай творчасці. Нарадзілася вялікая літаратура, якая сваімі дасягненнямі мераецца з творчымі здабыткамі братніх народаў. Але грунт і разгон гэтай новай, вялікай літаратуры далі яны — Янка Купала і Якуб Колас, два волаты, якія прыйшлі з глыбінь народнай моватворчасці, два мастакі, якія здолелі ўзняцца да вяршынь чалавечай культуры.

ЭСТЭТЫКА Якуба Коласа — у сваёй аснове рэвалюцыйная. Паэтызуецца ўсё актыўнае, бунтарнае, непакорнае. Ідэал — новы, разняволены чалавек, гаспадар жыцця. У той жа час у творах Якуба Коласа здзіўляе народны, непаўторны па свайму характару, погляд на навакольны свет. У творах сапраўды народных адчуванне прыгажосці жыцця павінна зліваўца з разуменнем таго, што ўсё тое, што пісьменнік паказвае як ідэал, як прыгожае, павінна быць добрым, прыносіць дабро людзям, г. зн. эстэтыка павінна як бы атаясамляцца з этыкай. У Коласа гэтае зліццё прысутнічае. Эстэтычны свет, ідэі яго творам дала рэвалюцыйная рэчаіснасць, савецкая ява, а пісьменніцкія ацэнкі, эмацыянальны падтэкст — народныя, трымаюцца на народных, выпрацаваных вякамі ацэнках дабра і зла. Можа ў гэтым і сакрэт магутнасці таленту Якуба Коласа.

Сапраўды, прыходзіцца здзіўляцца, як вясковы настаўнік здолеў узняць свае творы на вышыню лепшых дасягненняў літаратуры. Розніца ў часе паміж Коласам і яго папярэднікамі Дуніным-Марцінкевічам, Багушэвічам, Лучынай — невялікая, а розніца паміж тым, як пісалі яны, і творамі Коласа — велізарная. Асабліва гэта датычыць прозы, якую пісьменнік стварыў амаль што на голым месцы.

Колас вучыўся ў Пушкіна, Гогаля, Някрасава. Але, мабыць, не варта забываць, што сама вучоба — яшчэ не творчасць. Пісьменнік меў справу з адметным матэрыялам — жыццём сялянства, яго барацьбой, матэрыялам найменш асвоеным эстэтычна і ў рускай літаратуры. Так што тут беларускаму песняру прыходзілася працярэбліваць новыя, няходжаныя сцежкі. Трэба мець на ўвазе яшчэ і тое, што нават Някрасаў **гаварыў за селяніна**, пакутваў, абураўся, назіраючы сялянскае жыццё, а Колас загаварыў **ад імя селяніна**.

Веліч Коласа ў тым, што ён нарадзіўся, жыў у вялікі час, стаў на ўзровень перадавых ідэй свайго часу, а універсітэтам пісьменніка было само жыццё, той велізарны, амаль некрануты літаратурай набытак духоўных каштоўнасцей, якія стварыў народ на працягу стагоддзяў і да якога, як да крыніцы, прыпаў пісьменнік, адчуўшы і зразумеўшы, што ўсё гэта — вартае ўвагі літаратуры. Для такой вялікай місіі трэба было нарадзіцца вялікаму чалавеку.

УСЁ СВАЁ ЖЫЦЦЁ ён пісаў пра звычайнае, пра тое, што магло трапіць на вока кожнаму, успрыняўшы, аднак, запавет Гогаля знаходзіць ў звычайным незвычайнае, тое, што кожны заўважыць не можа. Мабыць, трэба было перш за ўсё моцна любіць родную зямлю, даднямонне, насмешлівых, хітраватых сялян, дубовыя гаі і сасновыя бары, каб знайсці тыя адзіныя словы і тую музыку, якую ён знайшоў. Няма, бадай, нічога з таго, што ў цэлым складае крыніцу вясковага побыту і пейзажу, што б ён не апеў. Вёска, дзе хаты збіліся, «як авечкі ў летні жар», крывая, вузкая, як доля селяніна, палявая дарога, пахілая ўдовіна хата, старое гуменца, могілкі на ўскрайку вёскі, дзе нарэшце бядак-селянін знаходзіць сабе вечны спачын, млын-вятрак, пахілыя алешыны над вадой, нават муха, што трапіла ў павуцінку і «жаласна звініць» — усё гэта стала шчырымі паэтычнымі радкамі, і ўсё гэта не проста пейзажныя або бытавыя замалёўкі, а балючы роздум аб народным жыцці.

Прырода, зямля, вёска, якую апявае Якуб Колас — родная нам, беларуская. Можа таму такая блізкая, зразумелая нам песня паэта. Яна то спакойна-журботная, крыху аднастайная, як нашы палі, балоты і раўніны, то грозная і гнеўная, як кароткая летняя навальніца, задуменная, як шум лесу, вясёлая, поўная хітраватай усмешкі, як люстраная роўнядзь беларускіх азёр і рэк.

Вельмі зямны паэт Якуб Колас!

Але вось нібы чарадзейная сіла напоўніла верш паэта, на магутных крылах фантазіі ўзняла яго ў паднябессе і ён заблішчаў, заззяў дыяментамі філасофскай мудрасці і непаўторнага паэтычнага хараства.

Зварот пары, знікненне лета...
То—водгулле душы паэта,
То—смутны вобраз развітання,
То—струн дрыгучых заміранне,
Натхненнай песні жаль сардэчны,
Жыцця і смерці сымбаль вечны!
І люб і смуцен час прыгоды,
Калі душа ўсяе прыроды
З тваёю злучыцца душою
У адным суладдзі і настрої!
І ты маўчыш, маўчаць і далі,
Як бы ў адной агульнай хвалі,
Ў адной асветленай часіне
Жыццё злучыла свае плыні,
І бег свой вечны прыпыніла
І неба твар свой адчыніла...

Гэтыя радкі смела можна паставіць побач з лепшымі ўзорамі філасофскай лірыкі Пушкіна і Гётэ, сусветнай паэзіі наогул. Шчодра ад беларускіх ніў, рэк і азёр нёс Якуб Колас паэтычную даніну ў скарбніцу сусветнай культуры. Няма ў нашай літаратуры другога такога мастака, хто б быў роўны Якубу Коласу ў адчуванні прыроды, хараства навакольнага свету.

ЁН ВЕЛЬМІ просты і празрысты. Нездарма яго вершы і апавяданні мы пачынаем чытаць з дзяцінства, з першых класаў школы. Яго творы адкрываюць вочы на свет. Свет гэты вялікі і прыгожы. Ён існуе для чалавека, для яго шчасця.

Праходзіць час, і, узбагачаныя вопытам жыцця, узмужнелыя, мы зноў вяртаемся да Якуба Коласа. І ў даўно чытаным і перачытаным адкрываем для сябе новыя, раней не заўважаныя пласты, новыя думкі і настроі. Тады прыходзіць здагадка, што Колас не толькі просты, але і мудры. Праўдзівей кажучы, яго мудрасць, як і наогул усё вялікае, простая.

Атмасфера праўды, шчырасці, чалавечай цеплыні прысутнічае ў кожным творы Якуба Коласа. Можа таму пры чытанні яго кніг ахоплівае нейкае асаблівае пачуццё. Здаецца, прыйшоў у госці да блізкага і роднага чалавека, які цябе любіць, паважае і не схлусіць ніводным словам, інтанацыяй.

Мы сёння слушна спрачаемся, шукаючы новыя дарогі і сцежкі ў літаратуры, новай формы мастацкаму слову, якое б дакладна перадавала новы змест і пульс сучаснага жыцця. Колас у гэтай надзённай і вечнай справе можа быць вельмі карысным. Якая ёмістая і адначасна лаканічная яго проза, якое багацце эмацыянальнага падтэксту ў яго апавяданнях!

Ён бездакорна, лепей чым хто-небудзь іншы ў нашай літаратуры, валодае гумарам і ў той жа час можа быць сур'ёзным, па-філасофску задуменным. Яго чытаюць з эстрады прафесіяналы і самадзейныя артысты, выклікаючы ў слухачоў гром добрага смеху, і яго можна чытаць і перачытваць бясконца многа, задумваючыся над адным і тым жа вобразам, радком, старонкай.

Ён, Колас, напісаў самыя багатыя на філасофскі роздум у нашай літаратуры кнігі — паэму «Сымон-музыка» і трылогію «На ростанях». Найлепшыя, празрыстыя, як крынічныя воды, дзіцячыя кнігі напісаў таксама ён, Якуб Колас.

Яго жыццёвы шлях быў нялёгкі і, трэба думаць, на шляху гэтым сустрэлася нямала людзей, каго ён не любіў або нават ненавідзеў. Але нялюбасці да людзей, злоснага раздражнення жыццём мы зусім не знойдзем у яго кнігах.

Ёсць у творах Коласа якасць, здаецца, мала заўважаная крытыкай,—велізарная павага да чалавека, хто б ён ні быў, якую б ступеньку на грамадскай лесвіцы ні займаў. Не трэба браць у рахунак, мабыць, толькі старонак сатырычных, дзе без здзеклівага смеху проста не абыдзешся, і тых вершаў, дзе выкрываўся ненавісны царскі лад і парадак.

Трылогія «На ростанях» і паэма «Новая зямля», аповесці, апавяданні — у гэтых творах сотні чалавечых тыпаў, характараў, выпісаных буйным планам, паўнакроўна, і эпізадычных, намечаных адным-двума штрыхамі. Мы ведаем, як не любіў Колас абывацеляў, царскіх служак, папоў. У трылогіі перад намі іх цэлая галерэя. Але ў кожным з гэтых вобразаў пісьменнік як бы імкнецца адкрыць хоць крупінку добрага, сапраўды чалавечага, схаванага пад друзам злосці, цемрашальства, ханжаства, невуцтва. Адмаўляючы носьбітаў зла, як сацыяльную, грамадскую з'яву, Колас абавязкова прыкмеціць тое добрае, што ў душах адмоўных герояў яшчэ не пагасла. Праз прызму вялікага чалавекалюбства глядзіць на жыццё пісьменнік.

Яшчэ цікавей абстаіць справа са станоўчымі героямі. Пісьменнік любіць іх, любуецца імі, але, бадай, няма ў яго ніводнага героя, у вобліку, паводзінах, звычках, схільнасцях якога пісьменнік не знайшоў бы рысы, з якой можна злёгку пакпіць. Не абмінуў гэты лёс і самых любімых герояў — Міхала, Антося, Лабановіча, Сцёпкі Баруты, дзеда Талаша. Як добра разумеў Якуб Колас, што працэс маральнага ўдасканалення чалавека практычна бясконцы і таму не варта ні канчаткова закрэсліваць, здавалася б, самага безнадзейнага, ні выдаваць індульгенцыі стопрацэнтнай «святасці» самаму станоўчаму.

ПРА КОЛАСА напісана нямала, але яшчэ, здаецца, далёка не поўнасцю ўсвядомілі мы значэнне яго творчасці для сучаснай і будучай літаратуры. Ён шырокі, глыбокі, як мора, як жыццё, мудры і шчыры настаўнік, маяк, які будзе свяціць і наступным пакаленням на шляху да вялікай мэты — камунізма.

Мікалаеўшчына, радзіма Якуба Коласа.

Фота Ул. КРУКА.

Алекса ЮШЧАНКА.

НЕМА ЛЮБОВІ МЕЖ

ЯНКУ КУПАЛУ І ЯКУБУ КОЛАСУ

Любов до рідного співця
Вона в чому і де!
Вона — виходить у серця
І в кожну хату йде.

Вона моя райдуга ясна
В небесній вишині,
В мені вона, в тобі вона,
У лісовій тіні;

Шумить гіллям міцних дубів,
Що вперлися в блакить.
Хто до кінця народ любив,
Тому в народі жить.

А шум виходить у серця,
Обернеться у спів.
Вита безсмертний дух творця
Над золотом степів.

Любові перепон нема
І не існує веж.
Народу правда то сама,
Нема любові меж.

Мінск, 1962.

ВЯЛІКІ СКАРБ

Вельмі многа даў беларускім акцёрам Якуб Колас — вялікі нацыянальны паэт, празаік, драматург, публіцыст. Яго героі ўзбагацілі нас больш глыбокім веданнем народнага жыцця, лепшым разуменнем нацыянальнага характару, душэўнага хараства простых працавітых людзей.

Спектаклі «Вайна—вайне», «У пушчах Палесся», «Навальніца будзе» сталі для творчага калектыву коласаўцаў школай мастацкага майстэрства, высокай культуры сцэнічнай мовы, крыніцай глыбокага роздуму над лёсам і прызваннем чалавека.

І мне выпала шчасце сустрэцца з мудрымі і дасціпнымі, сумленнымі і шчырымі героямі народнага паэта, жыць іх радасцямі і трывогамі, напаўняць сваё сэрца іх непахіснай мужнасцю, палымяным гневам і светлым, а часам «салёным» гумарам. Гэтыя вобразы незабыўныя, простыя і мілыя, прыгожыя розумам і трывалыя духам, высакародныя сваімі грамадскімі ідэаламі, сталі мне нібы блізкімі сваякамі. Іх хочаш часцей бачыць і гутарыць з імі.

Многа радасці прынёс мне волат народнага духу Талаш — кемлівы і просты, з добрай сялянскай хітрынкай і талентам ініцыятыўнага партызанскага камандзіра.

Прыемна было іграць ролю такога ж, як Талаш,—шукальніка праўды салдата Дзям'яна Дзяменю, у якога армейская муштра і франтавыя нягоды не вынішчылі прыроднага аптымізму, чалавекалюбства, веры ў тое, што людзі народжаны не для пакутаў, а каб дыхаць поўнымі грудзьмі, здабыць сабе сонечнае шчасце.

Невычарпальныя крыніцы коласаўскага хараства натхняюць нас і сёння ў творчых пошуках, акрыляюць у мастацкім пазнанні прывабных рысаў сучасніка.

А. ІЛЬІНСКІ,
народны артыст СССР.

МАЛАДЫ НЕСПАКОЙ

Максім ЛУЖАНІН

Здаўна павялося так, што дакладна, а дзесятай уранні Канстанцін Міхайлавіч з'яўляўся на работу ў Акадэмію. Працаваў прыкладна да другой гадзіны і пасля ехаў куды-небудзь на зялёную мясціну па Маскоўскай шашы.

Маршруты былі розныя: даўжэйшы—за Уручча, на адзінаццаты кіламетр, а часцей за ўсё — у малады хвойнік насупраць новых гарадскіх могілак або ў большы лес каля Сляпянкі.

Пахадзіўшы з паўгадзіны за горадам, вяртаўся дамоў. Абедаў у кабінеце адзін, калі ж адчуваў сябе не вельмі змораным — у агульнай сталовай, разам з сям'ёю. Часіну адпачынку праводзіў на панадворку, пад хвоямі. Тупаў каля дому, аглядаў сад, пасля садзіўся на лаву каля дашчанага хлеўчука, пад вязам. Яго цешыла, што гэтае дрэва ўвачавідкі разрасталася і давала надзейны цень у спёку і спрат ад дажджу. Тут абдумваліся далейшыя старонкі «На ростанях», прыкідваліся планы на заўтра: выступленні на шматлікіх сходах, артыкулы для газет.

Перад шараю гадзінай, з такім разлікам, каб управіцца да цямна, ён падымаўся ў кабінет і перабельваў — надзвычай акуратна, без памарак і выкрэсліванняў — напісанае з раніцы.

— Працаваць проста так сябе не прымусіш,— неаднойчы гаварыў Канстанцін Міхайлавіч. — Чалавек — гультай, таму даводзіцца ашукваць уласную ляноту. Трэба хоць чым падахвочваць руку. Я ніколі не перапісваю гатовы раздзел увесь адразу, да канца. Невялічкі хвосцік пакідаю назаўтра. Бывае, і сам не агледзішся, як пахіне на працяг. Так неўзаметку дзве-тры старонкі новыя маханеш.

Гэтая практыка часамі некалькі парушалася. Ён намагаўся завяршыць пэўны раздзел трылогіі ў той самы дзень, калі пачынаў. Тады адпачынак адмяняўся ці пераносіўся на пазнейшы час. Канстанцін Міхайлавіч не выходзіў з пакоя, пакуль чарнавы накід не быў зроблены да апошняга радка. Раніцай пачыналася перабельванне. Ён абавязкова падгадваў, каб чарнавік не зводзіўся: стаўляў на чыстым аркушы нумар чарговага раздзела і запісваў некалькі пачатковых сказаў. Гэта быў таксама «хвосцік», ён рупіў і патрабаваў далейшага разгортвання падзей.

— Перапыняць пісанне трэба на самым цікавым месцы. Каб самому карцела дазнацца: а што ж будзе далей?

Да так званага запойнага пісання, днём і ўночы, некалькі тыдняў запар, не ўстаючы з крэсла, Канстанцін Міхайлавіч ставіўся няўхвальна.

— Ну, і які толк, што чалавек сядзіць, як ачмурэлы, нікуды не вылазячы? Думка робіцца непаваротная, на праўкі потым удвая больш часу трэба. Лепш развейвацца, выходзіць на людзі. Стрэнецца што-небудзь на дарозе, слоўца пачуеш. Глядзіш, яно табе падказала добрую знаходку. А галоўнае — давай галаве спачын, каб грунтоўней абдумаць усё. Тады запішаш сваю прыдумку лёгка, не надужаючыся.

Калі Колас ствараў апошнюю кнігу трылогіі, мне даводзілася зусім зблізку назіраць, як менавіта гэтак, няўхільна, з дня ў дзень, пакрысе, але з зайздроснай настойлівасцю ажыццяўлялася выпрацаваная ім методыка пісання. Думаецца, што і сам Канстанцін Міхайлавіч не выключаўся з творчага працэсу, як і тыя пісьменнікі-«запойшчыкі», чыіх звычак у рабоце ён не прымаў. Вельмі рэдка здаралася, каб яго працу магла перарваць якая-небудзь справа, нават самая неадкладная. Ён знаходзіў магчымасць управіцца з ёю ў найкарацейшы час, не адцягваючыся надоўга ад выспяваўшага ў думках. Горш было, калі апаноўвала стомленасць, падкрадалася нядужасць, і ён не давяраў руцэ, сумняваўся, ці тое, што трэба, выходзіць з-пад пяра. Тады абвяшчаўся перапынак міжвольны:

— Іду на прафілактыку, — так называў ён кароткі адпачынак і лячэнне ў бальнічным стацыянары. — Трэба ціск знізіць, рысоры праверыць.

І заўсёды ў гэты час нерваваўся, лаяў сябе «прагульшчыкам» і «дармаедам», а то і «старым карчом».

Канстанцін Міхайлавіч напаўжартліва, аднак з дамешкай горычы, пачынаў ушчуваць «Якуба Коласа» як асобу далёкую, амаль незнаёмую яму.

— Я ўжо дзесяць разоў казаў яму, — такія выгаварванні адбываліся і ў прысутнасці блізкіх сяброў, — Якуб, што ты сабе думаеш? Ты пісьменнік, а не можаш стаць над чалавечай хворасцю, не падолееш старэчага гультайства? Пішы, вось табе самыя лепшыя лекі. Не чакай, што заўтра падужаеш, не ў той бок яно, браце, хінецца. Увяз ты, як муха на ліпучцы. Ёсць у цябе крылы ці не? Рваніся і ляці...

Пад час такіх творчых «прастояў» Колас, куды б ні збіраўся: на пасяджэнне, на сустрэчу з чытачамі, у тую самую бальніцу — усюды абавязкова браў з сабою партфель. У ім хавалася крыху чыстай паперы і першым ляжаў аркуш з пачаткам новага раздзела кнігі. Гэта быў напамінак, дакор самому сабе: дзе б ты ні быў, як бы сябе ні адчуваў — пішы. Не знікала і не магла знікнуць надзея: зараз праврвецца бяздзейнасць. Хай усё будзе перад вачыма.

Блізка дзевяці год мы бачыліся амаль штодня. Часцей за ўсё—адвячоркам, калі я канчаў работу дома ці ў рэдакцыі «Вожыка». Зайшоўшы ў двор, я, як і ўсе, хто ведаў гаспадаровы звычкі, адразу ж кіраваўся да лаўкі пад вязам. Цёплаю парою, калі не было нягоды, Канстанцін Міхайлавіч заўсёды сядзеў там. На гэтую частку сядзібы перад заходам сонца ўжо менш гарачае, дый праменне затрымлівалася ў густой лістоце дрэва. А сонца ён любіў.

— Мусіць, я з роду сланечнікаў. Хаджу за сонцам па двары: куды яно, туды і я.

Магчыма, прывязваў яго да аблюбаванага месца недавершаны замысел, пэўней сказаць, не аформлены ў радкі, недаросшы да замысла вобраз.

—У Ташкенце ёсць добры парк, — расказваў Канстанцін Міхайлавіч. — Каля абсерваторыі. З нябожчыцай Мар'яй Дзмітраўнай мы там адпачывалі, хаваліся ад гарачыні. І вось што кінулася мне ў вочы: промні між лісця свяцілі зырка, не стрываць, як пражэктары. Я адышоўся, хацеў лепей разгледзецца, а зіхценне ўзяло і знікла. Справа была вось у чым. Сярод дрэў стаяў дамок. Святло, адбіўшыся ад даху, пранізвала лісце шмат ярчэй, як звычайна. А відно гэта было толькі з пэўнага пункту і адлегласці. І цяпер яшчэ хочацца злавіць той малюнак у слова. Не даецца, выслізгвае спраміж пальцаў. Ніяк не знайду, да чаго прымацаваць яго, да якой жыццёвай з'явы. Разважаў так: ёсць сонца, аснова жыцця на зямлі, самы магутны з успрынятых нашым розумам твор сусвету. А выходзіць, яго бляск можа павялічыць самае просценькае збудаванне чалавека. Мусіць, смешныя развагі, дзіцячыя. Але вобраз жыве. Я мог бы запісаць яго, як прыгожы малюнак. Ці варта? Будзе пустая цацка. А на такое ў нас майстроў хапае...

Так, пад засенню лапушнога дрэва, падоўгу ўглядаўся ён у аднаму яму відочныя вобразы, услухваўся ў аднаму яму чутныя словы, паглыбляўся ў толькі яму вядомыя думкі.

...Бразгала ўваходная брама. Ён прыкладаў далонь да капелюша: хто прыйшоў? І насустрач наведвальніку, за некалькі крокаў, ляцелі вельмі звычайныя, але ад гэтага ніяк не з меншай турботай і цікавасцю гучаўшыя пытанні: «Як здароў? Што чуваць на белым свеце?».

Звыклыя ветлыя словы кожны раз афарбоўваліся непаўторным у сваёй непасрэднасці пачуццём. І па гэтым можна было без памылкі адгадаць, ці чакалі цябе, пазнаць, што за дзень у яго сёння: творчы або прастойны.

У творчыя дні Канстанцін Міхайлавіч пакідаў свой пасад пад вязам хутка. Мы ішлі да яго ў пакой. Спярша паказваў найбольш цікавыя з дасланых лісты і рукапісы, раіўся аб іх лёсе, казаў, куды іх мяркуе накіраваць. Потым браў з-пад прэса чатыры-пяць свежых старонак, напісаных надзвычай разборліва, рукою, што не страціла да апошніх гадзін амаль юнацкае цвёр-

З кнігі «Колас расказвае пра сябе». Поўнасцю друкуецца ў часопісе «Полымя».

ЖЫЦЦЯ НАРОДА ВЕЧНЫ СПАДАРОЖНІК

АД РОДНАЕ ЗЯМЛІ

Р. ШЫРМА,
народны артыст СССР.

Паэтычная спадчына Коласа — гэта філасофія жыцця, выказаная непаўторнымі мастацкімі вобразамі. Эстэтыка і этыка, заснаваныя на праўдзе жыцця, цесна зліты ў яго паэзіі, якая чаруе нас сваім тонкім лірызмам, музычнай гармоніяй слова, мудрым эпасам. Паэтычныя вобразы песняра, здаецца, зліваюцца з беларускай прыродай, з навакольным жыццём народа.

Ідэя свабоднага чалавека-працаўніка гучала ў творчасці Коласа яшчэ ў тыя часы, калі Беларусь не была нават геаграфічным паняццем, калі над народам сталі і польскі пан з дубінай, і царскі дзяржыморда з бізуном.

Ты не гніся, брат, ніколі
Працаю пахілай.
Сам пружыны свае долі
Выкуй уласнай сілай!

У грозныя часы вайны голас Коласа выбухае громам і гнеўна, ён кліча народ да барацьбы з фашыстамі, да помсты за жудасныя крывавыя злачынствы.

Паэзія Якуба Коласа многа гаворыць пра музыку і песню. Яго «Сымон-музыка» — геніяльная паэма, натхнёны гімн таленавітаму і светламу беларускаму юнацтву.

Ад роднае зямлі, ад гоману
бароў,
Ад казак вечароў,
Ад песень дудароў,
Ад светлых вобліку залацістых
дзяцей,
Ад шолаху начэй

паэт нясе свой шчодры дар нашай моладзі, вучыць нас, як і Сымонка, любіць, падслухоўваць паэтычнаю душою, «як спявае з кветкай кветка».

Адзін з лепшых лірычных ранніх вершаў Коласа, у якім адлюстраваны настрой і перажыванні паэта за турэмнымі кратамі, — верш «Гусі», здаецца, просіцца, каб яго паклалі на музыку:

Дзікія гусанькі, птушачкі
вольныя,
Веснікі скорай зімы!
Хочацца з вамі мне ў сцэпы
прасторныя,
К свету і сонцу ад цьмы.

Хочацца верыць, што неўзабаве вырасце на нашай мастацкай ніве малады музыка, пясняр Сымонка, які панясе народу

...скарб, пазычаны, адбіты,
У сэрцы пераказны
І росамі абмыты.

Тады і музыка беларуская ўзбагаціцца вялікімі ідэямі, глыбокімі пачуццямі, красою коласаўскай паэзіі.

ПА ПРОСЬБЕ ВІЧУГСКІХ ТКАЧОЎ

У кніжны магазін № 10 г. Гомеля прыйшло пісьмо з горада Вічуга Іванаўскай вобласці. Вось яго змест: «Дарагія таварышы! Імя Якуба Коласа вядома ўсім рабочым нашага прадпрыемства, і творы яго ахвотна чытаюць. У сувязі са слаўным юбілеем многія чытачы бібліятэкі пажадалі прачытаць яго бессмяротную трылогію «На ростанях». Фабком фабрыкі імя Нагіна просіць Вас даслаць у адрас масавай бібліятэкі гэтыя кнігі ў колькасці 15 экземпляраў». Просьба вічугскіх ткачоў задаволена: кнігі дасланы праз аддзел «Кніга—поштай».

Р. МАРГОЛІН.

А. Твардоўскі, Я. Колас, А. Куляшоў і М. Ціханаў гутараць у фае Цэнтральнага Дома літаратараў у час Дэкады беларускай літаратуры ў Маскве (1949 г.).

(З матэрыялаў Дзяржаўнага архіва кіна-фота-фонадакументаў БССР).

МАСТАК, ГРАМАДЗЯНІН, ЧАЛАВЕК

Іван ШАМЯКІН

Напісана аб Якубе Коласе многа. Артыкулы, манаграфіі, даследаванні... А таму пісаць аб яго творчасці нялёгка. Але нельга не думаць аб сутнасці яго як Мастака, Чалавека, Грамадзяніна. Я пішу гэтыя словы з вялікай літары, не баючыся ўзвесці імя Коласа ў своеасаблівы «культ». Не, ён быў вельмі звычайны як чалавек, звычайны ва ўсім і заўсёды — у сям'і, у адносінах з сябрамі, у сваіх густах і поглядах на з'явы жыцця, літаратуры, на час і на людзей. Але менавіта гэтая звычайнасць і рабіла яго народным і мудрым, бо, акрамя ўсяго іншага, што мае кожны добры чалавек, ён меў яшчэ вялікі талент, ён умеў бачыць і асэнсоўваць самае галоўнае ў жыцці. Яго пачуцці і думкі выяўлялі настрой мільёнаў сялянства і народнай інтэлігенцыі да рэвалюцыі, а пасля Кастрычніка былі пачуццямі і думкамі ўсяго савецкага народа. Гэта нямногім дадзена — такое выяўленне прыроднага таленту.

Па прыкладу многіх крытыкаў, якіх няцяжка зразумець, я мімаволі збіўся на патэтыку. Не хацелася б гаварыць пра Якуба Коласа «на высокай ноце», успамінаючы ў дзень юбілею яго чалавечы воблік. Ён быў сапраўды вельмі просты ва ўсім і не любіў «высокіх слоў». Але, калі думаеш пра яго значэнне ва ўздыме культуры беларускай нацыі, то хочацца сказаць самыя незвычайныя словы. Разам са сваім сябрам і паплечнікам Янкам Купалам Якуб Колас узняў пісьмовую літаратуру на мове народа, у недалёкім мінулым адсталага і прыгнечанага, на ўзровень лепшых здабыткаў рускай паэзіі XX стагоддзя, на ўзровень перадавой па сваіх ідэях сусветнай літаратуры. Калі добра ўдумацца ў гэта, пачынаеш у поўнай меры асэнсоўваць, якую тытанічную працу зрабілі гэтыя два чалавекі, якія жылі сярод нас і знешне нічым асаблівым не вылучаліся. Знешне... Але яны вызначаліся надзвычайным пачуццём адказнасці перад народам, глыбокім усведамленнем сваёй місіі творцаў новай літаратуры — літаратуры барацьбы і вызвалення.

Мы, вучні, хто асабіста ведаў Якуба Коласа, помнім, што ён не вельмі любіў розныя сходы, не рваўся да трыбуны і, бадай што, не ўмеў гаварыць прамовы. Аднак народ лічыў і лічыць яго самым палымяным трыбунам, бо Колас быў сапраўдным уладаром слова — слова народнага, простага, зразумелага кожнаму. Баявым грамадзянскім пафасам прасякнуты кожны радок, кожны абзац, напісаны яго рукой, — ад слоў «Устаньце, хлопцы, ўстаньце, браткі! Устань ты, наша старана!» — з верша часоў першай рускай рэвалюцыі, да філасофскіх адступленняў у апошняй частцы трылогіі «На ростанях» і ўсяго вобразнага ладу паэмы «На шляхах волі» — рэчаў, над якімі народны паэт працаваў апошнія гады і апошнія дні свайго жыцця, узбагачаны мудрасцю ленінскіх ідэй. Яго звароты да народа заўсёды вельмі арганічныя, а таму мелі вялікую сілу ўздзеяння на душы людзей. Кажучы пра-

сцей, Колас, як, магчыма, ніхто, умеў весці з цэлым народам простую, сардэчную, шчырую гутарку. Ён умеў расказаць, умеў і заклікаць. Паэт ніколі не баяўся гэтых публіцыстычных заклікаў. Асаблівую сілу яны набывалі ў гады рэвалюцыі і барацьбы народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Многа сказана ўжо і можна гаварыць бясконца аб тым, што гэты высокі грамадзянскі пафас, гэтыя публіцыстычныя адступленні ніколі не разбуралі надзвычайнага лірызму коласаўскіх вершаў, паэм, аповесцей. Наадварот, яны як бы падкрэслівалі гэты лірызм, цеплыню, задушэўнасць, непасрэднасць і шчырасць.

Якуб Колас жыў як звычайны чалавек. Неразумна, ды, бадай, і шкодна маляваць паслярэвалюцыйны перыяд яго творчасці, як шлях няспынных узлётаў і бясконцага святочнага настрою. Чалавек тонкай арганізацыі, паэт і грамадзянін, ён нямала перажываў і пакутваў, ведаў смутак і тугу, выкліканыя горам народным і яго ўласным — стратай блізкіх, хваробамі і г. д. Але ў яго заўсёды быў надзейны лекар — **праца.** Мы чытаем пра гэта ў яго пісьмах, многія з якіх апублікаваны напярэдадні юбілею. Мы бачылі гэта пры яго жыцці, чулі з яго вуснаў. У працы знаходзіў ён найвышэйшую радасць і ўцеху, бо добра разумеў яе сэнс і значэнне. Канстанцін Міхайлавіч неяк жартаваў, што ў яго няма «пенсійнага ўзросту». Ён працаваў да апошняга дыхання.

На адным з тамоў свайго збору твораў, які Колас падараваў мне, ён зрабіў надпіс: «Покі ёсць сілы, не спыняйся!». Я думаю, што гэта не толькі наказ і парада аднаму вучню. Гэта, безумоўна, было яго ўласным жыццёвым дэвізам: не спыняцца ні на хвіліну, толькі ўперад і ўперад!

Сваёй багатай творчасцю, непаўторнасцю вобразаў і мудрасцю думак вялікі мастак перадае гэты наказ усім нам, сваім нашчадкам.

Зіновій ВАГЕР

ПАД СТРОМКІМІ ЯЛІНАМІ

Пакойчык невялікі, пара вокан,
На століку — паперы белы стус,
І кнігі, што прыкрылі нешырокі,
Рукою рупнай вышыты абрус;

Задумна ля вакна пясняр вялікі
Глядзіць удаль, на шэрыя палі...
Тут пачынаў жыццё «Сымон-
музыка»,
Тут спелі фарбы «Новае зямлі»;

Да песняра сюды, нібы да брата,
Ішлі з суседніх вёсак батракі.
Тут ён адчуў пасля халодных
кратаў
Цяпло сяброўскіх поціскаў рукі...

Каб моваю валодала альтанка,
Што ў садзе дажывае доўгі век,
Нам расказала б, пэўна, як уранку
Пад парасон яе прыходзіў
чалавек,

Якому дрэвы кланяліся нізка,
Прыветна ўсміхалася зара...
Пад стромкімі ялінамі у Пінску
Дужэлі крылы песні песняра.

У Пінску, на вуліцы Водаправоднай, у 1912—1915 гадах пасля адбыцця турэмнага заключэння жыў Якуб Колас.

Вячаслаў РАГОЙША

У АЛЬБУЦІ

Спяць хлопцы ў палатках белых,
сняць, покуль сны не збеглі.
У хвойнік шыбую
на золку —
ад сноў недаспаных, ад дому.
Кашлатую лапу ёлкі
трасу, як стары знаёмы, —

я з борам жыву папросту.
Ўдыхаю маленства водар.
Як колісь альбуцкі Костусь,
праходжу ў хорам прыроды.
У хораме — ўлада цішы:
сасна сон у шапцы калыша;
спяць пташкі — грудзьмі да
галінак;
спяць краскі ў абдымках травінак...

Сасна аддае свае мроі,
і краска мне радасць троіць...

Зара прашугала паверку
і краскам,
і пташкам,
і соснам...

Я з кошыкам, поўным даверху,
дадому йду сцежкай роснай.

Свой скарб тут сябрам паказваю.
Дзівуюць,
вачам не верачы:
у кошыку дзіўнай казкаі
ляжаць маладыя вершы.

Назаўсёды

Тады мне было гадоў восем. Быў яшчэ малы, каб разумець, але не настолькі, каб не запомніць. Дэфензісты арыштавалі брата, бацьку цяжка даставаўся кавалак хлеба, у школе не чуваць было роднага слова—усё гэта адклалася ў памяці.

Памятаю, аднаго разу бацька дастаў недзе невялікую кніжку ў стракатай вокладцы, сеў да стала, разгарнуў і пачаў чытаць. Я слухаў і не верыў: чулася мілагучнае, нашае роднае, беларускае слова. Я ведаў, што бацька ўмее дужа цікава расказваць, па-цяперашняму — імправізаваць, і думаў, што ён прыкідваецца, быццам чытае. Слухаў я, слухаў, а пасля не вытрымаў:

— А дзе гэта так напісана?

— Як дзе? Тут, у кнізе.

Я зазірнуў і здзівіўся: надрукаваны былі незнаёмыя літары. Папрасіў бацьку, каб ён сказаў, як яны называюцца. Аказалася, што **к, і, а, о** такія ж самыя, як і польскія, некаторыя толькі вымаўляліся інакш, а шмат было і такіх, што не знойдзеш у польскім алфавіту. Бацька растлумачыў, што так пішуць па-нашаму, па-беларуску.

Чытаць, вядома, я навучыўся не адразу і часта турбаваў бацьку. Ён чытаў і перачытваў простыя і чароўныя радкі пра гару і крыніцу, пра асінае гняздо, пра падраны кажух старога дзеда. Чытаў хораша, з захапленнем. Я слухаў, як загіпнатызаваны.

Кніга для мяне стала святыняй. Як з дарагім скарбам, насіўся я з ёю па хаце, разгладжваў пакамечаныя старонкі. У якую толькі паперу не загортваў я яе стракатую абшарпаную вокладку.

Пазней, у беларускай школе, я даведаўся, што гэта быў зборнік апавяданняў Якуба Коласа. Дзе і як дастаў яго бацька, не ведаю.

Апавяданне «Кажух старога Анісіма» я вывучыў напамяць.

Кніжка тая загінула ў час вайны.

Прамінулі гады. Але тыя апавяданні Якуба Коласа, з якімі ўпершыню спаткаўся ў маленстве, не магу без хвалявання чытаць і зараз.

М. ПАСЮК,
навуковы супрацоўнік
Інстытута хіміі АН БССР.

ЛЮБІМЫ ПІСЬМЕННІК

З творамі вялікага песняра роднай Беларусі я пазнаёміўся яшчэ ў маленстве, у 1938 годзе. У той час мой бацька меў невялічкую бібліятэчку, у якой, як я памятаю, быў зборнік М. Гарэцкага, «Вянок» М. Багдановіча, «Жалейка» Я. Купалы і раннія творы Якуба Коласа. Цудоўныя яго песні, песні жалобы і смутку аб долі свайго народа ў дарэвалюцыйны час, яго пратэст супраць прыгнёту працоўных глыбока запалі мне ў душу.

Пазней, за школьнай партай, я шырэй пазнаёміўся з творчасцю Я. Коласа.

Радасна адчуваць у дзень 80-годдзя з дня нараджэння вялікага песняра, што яго творы шырока вядомы не толькі сярод народаў Савецкай Радзімы. Якуб Колас вучыць нас любіць свой край, вучыць мужнасці і гераізму, вучыць працаваць яшчэ лепш дзеля шчасця нашага народа, дзеля росквіту нашай Радзімы.

Г. АДАМОВІЧ,
рабочы Уніжамскага леспрамгаса Архангельскай вобласці.

Я АДЧУЎ ЦЕПЛЫНЮ ЯГО СЭРЦА

Антанас ВЕНЦЛАВА

На маім стале ляжыць толькі што выдадзеная на літоўскай мове кніга вершаў пад назваю «Ой вы думы, думы...» Гэта сціплы вянок, сплецены літоўскімі паэтамі ў гонар і славу свайго старэйшага сабрата, народнага паэта Беларусі Якуба Коласа да дня яго 80-годдзя. У перакладах таленавітых паэтаў творы беларускага песняра загучалі на літоўскай мове народна, сардэчна, хвалююча.

Перад маімі вачыма праплываюць сустрэчы з Якубам Коласам. Першы раз я ўбачыў яго ў даваенным Мінску, у снежні 1940 года, калі мы з нашым незабыўным Пятрасам Цвіркам прыехалі на 35-гадовы юбілей літаратурнай дзейнасці другога буйнейшага беларускага паэта — Янкі Купалы. Ужо тады мы заўважылі, якой вялікай любоўю беларускі народ любіць сваіх слаўных сыноў Янку Купалу і Якуба Коласа. Між іншым, амаль увесь час абодвух паэтаў мы бачылі разам. Яны, відаць, жылі і працавалі рука ў руку, сэрца ў сэрца. Мы першыя савецкія літоўскія пісьменнікі, якія прыехалі тады з толькі што створанай Савецкай Літвы, пераканаліся, што абодва песняры Беларусі — вельмі простыя, прывабныя і сардэчныя людзі. Мы з імі сустракаліся не толькі ў Саюзе пісьменнікаў, у Тэатры оперы і балета, дзе адбываліся юбілейныя ўрачыстасці, але таксама і ў доміку Янкі Купалы. У тыя дні ў Мінску завязаліся першыя сувязі нашай і беларускай савецкай літаратуры, знаёмствы з беларускімі пісьменнікамі, якім пазней, у час Айчыннай вайны, было суджана ператварыцца ў цесную, сардэчную дружбу на ўсё жыццё.

Якуба Коласа і Янку Купалу ў сярэдзіне мая наступнага, 1941, года мы сустракалі як вельмі дарагіх гасцей у старажытнай нашай сталіцы Вільнюсе, дзе, як мы ведалі, абодва яны жылі і працавалі яшчэ ў час царызму. Гэтая сустрэча адбылася ў трывожны час — перад самым пачаткам Вялікай Айчыннай вайны. Я — тады міністр асветы новай савецкай рэспублікі — з прыемнасцю знаёміў гасцей з нашай сталіцай, з яе культурнымі ўстановамі, з Беларускім музеем этнаграфіі і культуры, які працаваў у Вільнюсе.

У час вайны ў Маскве не раз мне даводзілася сустракацца з Янкам Купалам, але я амаль не памятаю сустрэч з Якубам Коласам. Затое мне добра запомнілася сустрэча з пісьменнікам пасля вайны, у час першай Усесаюзнай канферэнцыі прыхільнікаў міру ў Маскве ў канцы жніўня 1949 года, — тым больш, што фатограф адлюстраваў нас трох — народнага артыста Грузінскай ССР Акакія Хараву, Якуба Коласа і мяне. Якуб Колас выступіў на канферэнцыі з яркай прамовай, у якой асудзіў падпальшчыкаў новай вайны — амерыканскіх імперыялістаў, а таксама іх падгалоска і прыхільніка — тагачаснага папу рымскага Пія XII. Прамову паэт закончыў словамі А. Пушкіна—«Да здравствует солнце, да скроется тьма!»

У мяне захавалася паэма Якуба Коласа — «Рыбакова хата» (рускае выданне 1949 года) с прыемным для мяне надпісам: «Дарагому сабрату Антанасу Венцлава на памяць. Якуб Колас. Масква, 27.VIII.1949 г.» Гэтую кнігу я захоўваю як дарагі ўспамін пра вялікага паэта і старэйшага сябра.

Якуб Колас, буйнейшы пісьменнік і грамадскі дзеяч братняга народа, пакінуў вялікі след у роднай літаратуры. Ён жыве і пасля сваёй смерці. Я шчаслівы, што лёс судзіў і мне некалькі разоў сустрэцца з народным песняром беларусаў, адчуць цеплыню яго сэрца і палюбіць яго.

Сцяпан ЛІХАДЗІЕЎСКІ

ВУЛІЦА ЯКУБА КОЛАСА Ў ТАШКЕНЦЕ

Я промень сонца пацалую
З узбекскіх далячынь.
Я. КОЛАС. «УЗБЕКІСТАНУ»

Гасцінны Ташкент да сябе запрашае:
Пісьменнікі тут у вялікай пашане.

Тут вуліц у рускае класікі многа —
Ад Пушкіна да Аляксея Талстога.

Узбекскіх імёнаў у вуліц багата:
Хамзы, Наваі, Алімджана, Фурката.

У шэрагах гэтае слаўнай дружыны
Грузін Руставелі, кабзар Украіны.

Між вуліц ташкенцкіх, шырокіх і вузкіх,
Адной даў імя і пясняр беларускі.

Прайдзі па зялёнай алеі, якую
Узбекі-браты прысвяцілі Якубу!

Ці з Мінска прымчаў, ці тутэйшы
жыхар ты —
З таполяў табе ганаровая варта.

Дамы бела-сінія сонейку рады,
У дворыках сціплых — кусты вінаграду.

Жывуць тут звычайна савецкія людзі:
Працуюць, раджаюць, і мараць, і любяць.

Тут вучаць: чуваць, як на лекцыі кліча
Студэнтаў званком факультэт будаўнічы.

Тут лечаць: урач у бальніцы харобра
Любую ў штыкі сустракае хваробу.

І тут адпачнеш: вандроўніка-госця
Парк Тэльмана вабіць сваёй прыгажосцю.

Вучоны разлічвае тут дасканала.
Як весці канал, каб пустыня сканала.

Тут транспарт — і той на малое не згодзен:
Імчыцца па вуліцы ў тэмпе стагоддзя.

Да мосціка кроч, каб адкрыўся табе там
Той самы Салар, што Якубам апеты...

Мой горад зялёны, сталіца узбекаў,
Радзіма Гафура Гуляма, Айбека,

Шахар* Уйгуна, Міртэміра, Кахара,
Вучыліся дзе мы і дзе мы кахалі!

Пад дахам тваім — я засведчыць бяруся—
Жыве і народны паэт Беларусі!

Шахар—горад (узбекскае).

ЛЁС ШЧАСЛІВЫ І РЭДКІ

«Творчасці Якуба Коласа выпаў лёс шчаслівы і рэдкі — яна даўно перастала належаць адной рэспубліцы і зрабілася здабыткам усяго савецкага народа».

Гэтымі словамі Мікалая Грыбачова хацелася б пачаць невялікі агляд выданняў Якуба Коласа на мовах народаў СССР і свету.

За сорак пяць гадоў Савецкай улады творы народнага песняра Беларусі выдаваліся ў нас 168 разоў тыражом у 2 253 700 экземпляраў. Значная частка гэтых выданняў — пераклады.

Толькі на рускай мове кнігі Якуба Коласа выходзілі 46 разоў.

Два разы ў Маскве выдаваліся шматтомныя зборы твораў пісьменніка, адзінаццаць разоў выходзілі аднатомныя выданні.

Першая кніга паэта на ўкраінскай мове была выдадзена ў 1930 годзе ў Харкаве (апавяданне «Пракурор»). Пазней украінскія чытачы пазнаёміліся з «Дрыгвой», п'есай «Вайна—вайне», трылогіяй «На ростанях». Многія пераклады зроблены пад рэдакцыяй Паўло Тычыны. «І кніжкі Вашы — у вякоў на ўліку,— так, смела Вам скажу я пра вякі! — іх зберагуць, як скарб, для ўсіх адзіны, народы ўсёй савецкае краіны», — пісаў Якубу Коласу Максім Рыльскі.

«У гарах нараджаюцца крыніцы, якія сцякаюць да ручаёў, ручаі зліваюцца ў рэкі, а рэкі імкнуцца да мора. Так знаходзіць сабе шлях да мора народжаная высока ў гарах празрыстая і свежая крыніца. Вось так і прыйшлі ў сэрца ўсёй Азіі і да нас, у далёкія мангольскія стэпы, шчырыя і палымяныя вершы народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Ён стаў любімым паэтам не толькі беларускага народа».

Гэтыя словы належаць мангольскаму пісьменніку Б. Явуухулану. Многія вершы Якуба Коласа перакладзены на мангольскую мову. І не толькі на мангольскую! Паэзія Коласа, як вобразна піша пісьменнік, становіцца здабыткам усёй Азіі.

Ва Улан-Батары нядаўна выдадзены зборнік коласаўскіх твораў для дзяцей «Хавар» («Вясна»), у Шанхаі перакладзена «Дрыгва», на карэйскай мове выйшаў зборнік апавяданняў. Тры выданні вытрымала «Дрыгва» на польскай мове.

У Чэхаславакіі, другой братняй славянскай краіне, некалькі гадоў назад у перакладзе Зоры Бераковай выйшла ў свет «Рыбакова хата». У перакладзе Міլады Вечаржовай тут выдадзена таксама трылогія «На ростанях».

«Кнігі Якуба Коласа купляюць і чытаюць у Румыніі», — сведчыць румынская пісьменніца Маргарыта Шчыпош.

«Партызаны на Прыпяці» — пад такой назвай выйшла «Дрыгва» ў Берліне.

Два разы выдавалася аповесць «У палескай глушы» на фінскай мове.

Можна было б пералічыць яшчэ нямала краін, моў, выданняў. Трэба, аднак, агаварыцца, што размова ў гэтым невялікім аглядзе ідзе толькі пра асобныя выданні. Не ўлічаны тут публікацыі коласаўскіх твораў у перыядычным друку, вершы і ўрыўкі з празаічных рэчаў, якія траплялі ў анталогіі, зборнікі, альманахі. Поўная бібліяграфія Якуба Коласа на замежных мовах яшчэ чакае сваёй чаргі.

Але справа, урэшце, не ў тым, колькі будзе зарэгістравана выпадкаў публікацый. Імя Якуба Коласа з павагаю вымаўляюць мільёны людзей на зямлі, яго цудоўныя творы вучаць і натхняюць, хвалююць і будуць хваляваць не адно пакаленне чытачоў. І не толькі ў нас, на Беларусі. Як жа добра сказаў пра акрыленае слова паэта Аляксандр Пракоф'еў:

Гэта слова сягоння
не знае граніц,
Гэта заклік да подзвігаў
новых,
Нібы голас народа, усюды
грыміць
Баявое, магутнае слова!

М. КОЎСКІ.

дасці. Працёршы вялікім, як хустка, кавалкам замшы акуляры, пачынаў чытаць. Не спяшаўся, а калі даходзіў да апісанняў прыроды, якія лічыў удалымі, чытаў яшчэ павальней. І ўвесь час сачыў з-пад акуляраў, як успрыймаюцца жартоўныя і напружаныя мясціны, ці не павісла ў паветры, не зачапіўшы слухача, вострае слоўца, трапны зварот.

Гэтак праводзілася першая праверка твора на чытача.

Калі ён прыкмячаў, што ўвага развейваецца, зараз жа спыняўся:

— Нешта ты далёка лунаеш... Кепска!

Скончыўшы чытанне, хоць і не выказваў нецярплівасці, аднак было відаць, што чакае водгуку даволі напружана. Сказаць толькі «добра», значыла пакрыўдзіць. Адно гэтае слова важыла для яго столькі ж сама, як і проста кінутае «дрэнна». Калі напісана добра, скажы, што іменна, і абавязкова растлумач — чаму. Як быццам ён сам не ведаў цаны сваёй рабоце? Ведаў, і лепш за іншых, але ўсё ж чакаў слова ў пацвярджэнне свае пэўнасці. І калі погляды не супадалі, ён з поспехам пераконваў слухача ў перавазе свае думкі. Варта было мне, не стрымаўшы радасці ад ягонай удачы і перабраўшы крыху меру ў захапленні, сказаць, што ў кнізе найлепшыя раздзелы, дзе звольненыя з пасад сябры сустракаюцца «ў прасторах», праводзяць рэпетыцыю допыту і разважваюцца танцам «зялёнага асла», як Канстанцін Міхайлавіч запярэчыў:

— А як жа «паніч, выганяй»?

І зараз жа давёў, што па каларыце, гушчыні фарбаў і цэльнасці куды вышэй малюнак, калі падкуплены лабановічавай залатоўкай сельскі пастух з дваран, Лукаш Леўчанка, ляскае пугай і крычыць «выганяй», трывожачы сон пісара Васількевіча.

Адным словам, першы чытач і крытык трылогіі, чые ролі мне даводзілася сумяшчаць, трапляў у незайздроснае становішча. Перш чым вымавіць слова, трэба было з усіх бакоў узважыць яго. Добра, калі адразу ўдавалася сцісла перадаць непасрэднае ўражанне ад прачытанага. Але некаторыя рэчы патрабавалі папярэдняга роздуму, на іх трэба было глянуць яшчэ раз сваім вокам і толькі пасля меркаваць. Тады ў тоне размовы міжволі з'яўлялася няпэўнасць, і гэта непакоіла Канстанціна Міхайлавіча. Ён хмурнеў, пачынаў гартаць рукапіс, прыглядацца да кожнага сказа, нібы адшукваючы, што засталося невыразным, не такім, як бачылася яму.

Аднойчы, праслухаўшы раздзел трылогіі пра першыя часы бытавання Лабановіча ў турме, я паспрабаваў ухіліцца ад размовы. Было дзіўна: навошта пераносіць у мастацкі твор амаль дакладна ўсё тое, аб чым расказвалася ў мемуарным нарысе «Цені мінулага»? Характэрныя, вельмі жыва напісаныя малюнкі астрожнага жыцця, арыштанцкіх забаў, здзекаў з «новенькіх» нейкім чынам засланялі постаць Лабановіча. А ён жа вось-вось прыйшоў з суда і, зразумела, не можа не разважаць: што адбылося? Чаму і, галоўнае, як яго асудзілі? Якім парадкам накіруецца яго жыццё тут і ў далейшым, пасля вызвалення?

Цяпер герой ужо ў поўную меру можа асэнсаваць найбольшую і найгоршую сваю бяду: страчана воля і на немалы час. Настрой у яго мусіць быць рэзка іншым, чым у асуджаных разам таварышаў: яны пайшлі на суд з-за крат і за краты вярнуліся, а ён трапіў сюды ўпершыню. Адным чынам, былі ўсе падставы чакаць новага перавароту ў душы Лабановіча, канчатковага ўзмужання і сталасці яго. Забавы ж крымінальнікаў, накшталт «пілавання дуба», здаваліся празмерна натуралістычнымі і калі маглі падавацца ў творы, дык хіба для таго, каб легчы дадатковым цяжарам на псіхіку героя.

Не ведаючы, што рабіць з узнікаўшымі думкамі, я маўчаў, балазе прыйшоў малодшы сын Канстанціна Міхайлавіча — Міхась і пачаў расказваць пра стралковыя спаборніцтвы, у якіх ён браў удзел.

На нейкі час Канстанцін Міхайлавіч ажывіўся, ператварыўся з патрабавальнага літаратара ў добрага хатняга чалавека, «бацьку», «дзядзьку Якуба». Аднак я ўвесь час адчуваў на сабе дапытлівы позірк. А калі ўстаў, каб адвітацца, ён усё ж не вытрымаў:

— Так проста я цябе не выпушчу... І што гэта за ліха? Пэўныя асобы, у тым ліку і я, карыстаюцца правам недатыкальнасці: што ні зрабі, усё добра. Нават калі рэч адно пад селядцы прыдатна. Дый тады высмакчуць з пальца кучу розных вартасцей. Бачу па табе — не ўпадобаў. І маўчыш. А мне круці галаву: недадаў ці перадаў штонебудзь. Давай дамовімся, Максім: будзем гаварыць адзін аднаму толькі праўду. І не крыўдзіцца. Згодзен? А цяпер кажы ўсё, што думаў.

Зробленае пагадненне мала паляпшала маё становішча. Умова ўсё ж была аднабаковая: і без яе Колас, па праву першаадкрывальніка, пад чыім даглядам узгадавалася не адно пакаленне літаратараў, быў абавязаны гаварыць кожнаму проста ў вочы, чаго сапраўды варта яго работа. Але хто з нас мог патыкацца з заўвагамі да яго, спадзеючыся на такую не зусім пэўную рэч, як асабісты густ? Як можна было б з аднаго чытання, на слых, сцвярджаць свой погляд, абвяргаючы яго вопыт, дальнабачнасць, наўздзіўную чуласць да праўды і асабліва мастацкай? Груз на шалях ляжаў відавочна няроўны! Але марудзіць з адказам было нельга...

Цярпліва выслухаўшы ўсё, Канстанцін Міхайлавіч заўважыў:

— А табе не здаецца, што пасля здзеку, учыненага ў судзе, здзек у камеры яшчэ мацней уразіць Лабановіча? Хіба ж гэта не праходзіць цераз духоўныя вочы героя, не стасуецца да яго разваг? Трэба памеркаваць. Я прыкідваў ужо, ці не вельмі павёў мяне ў бок матэрыял. Мы некалі гаварылі аб гэтым, чытаючы Гогаля. Толькі наконт натуралізму—памыляешся. Не можа не набыць верагоднасці твая выдумка, калі ёсць у ёй і жывая акалічнасць, хоць сабе і разнатуралістычная...

Канстанцін Міхайлавіч спыніў самога сябе:

— Чакай... Хіба ж тут ёсць выдумка? Я пісаў, як было. Можа вымыслу і малавата... Давай памяркуем потым.

Разрэзаў вялікую наліваную антонаўку, палавіну падаў мне.

— Не спяшайся... у мяне тут трохі «ад прастуды» ёсць. Прыхаваў ад Данілавага вока. Ён з дактарамі ў адну дудку іграе, парашкамі лечыць. А я, калі забаляць часам грудзі, усе сульфадзімізіны вераб'ям на дах высыпаю, хай дзяўбуць, каб не чхалі. Вазьму чарачку на ноч, і як рукой здыме...

Канстанцін Міхайлавіч наліў у паходную стопачку каньяку.

— Выбачай, я сабе няпоўную. Мы — з адной, як дзяды рабілі. Не хочацца гаспадыням фатыгі задаваць. Дый пачыналі мы размову сам-насам. Так будзем і канчаць. Каб нам заўсёды так гаварылася, як сёння. Будзь здаровы!

Перадаў чарку мне.

— Трымай! Табе, відаць, і яшчэ адна накапаецца.

Глядзеў вясёлымі вачамі і гаварыў:

— Адкрытасць яшчэ нікому ніколі не перашкодзіла. Асабліва ў мастацтве. Бо яно ўжо сутнасцю сваёй выкрывае няпраўду. І калі мы кінем паказваць адны рэчы лепшымі, чым яны ёсць, а другія—горшымі? На літаратуру ад гэтага прыходзіць звод...

І раптам вярнуўся да пачатку гаворкі.

— «Пілавання дуба» не выкіну. Лыка, браток, не аддам.

Для растлумачэння гэтай прымаўкі знойдзецца час і месца пазней.

Выйшаўшы на сходы, ён гаварыў на развітанне:

— Вось так. Таіцца можна толькі ад хворых, і цяжка хворых. Яны не павінны ведаць лішняга пра свой стан. А наогул — сячы манюку рогамі. Так сказаў бы мой Тукала, выкарыстаўшы для выпадку мудрасць Заратустры.

На гэтым скончыўся, калі можна так назваць, адзін з шматлікіх крокаў адкрытасці, якія, дарэчы сказаць, даваліся не аднаму мне. Хай сведкі і ўдзельнікі іх успамянуць самі.

У СНЕЖНІ Дэкада самадзейнага мастацтва

У СЕРАДУ ВЕЧАРАМ...

Серада, звычайны, будні дзень, і перад уваходам у Віцебскі гарадскі Дом культуры няма ніякіх афіш. «Мерапрыемствы» былі ўчора (абласное аддзяленне Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў наладжвала семінар лектараў), будуць заўтра (глядзельную залу арандуе філармонія), але сёння дзень свабодны, і ва ўсіх пакоях Дома культуры займаюцца гурткі.

... Канцэртмайстар Жанна Аляксандраўна Пыльская разгарнула папку з нотамі. Шосты год вядзе яна заняткі з салістамі ў гарадскім Доме культуры і за гэты час падрыхтавала цэлую плеяду таленавітых выканаўцаў. Вось Іна Сідаровіч — дзяўчына, якая будзе спяваць сёння першай. Вучаніцаю дзевятага класа прыйшла яна ў Дом культуры, праспявала на вечары самадзейнасці простую песеньку. З таго часу Іна паспела скончыць школу, працавала некалькі гадоў на заводзе, паступіла ў інстытут, але заняткаў з Жаннай Аляксандраўнай яна не кідае, па-ранейшаму актыўна ўдзельнічае ў самадзейнасці. Да Дэкады Іна рыхтуе дзве песні беларускага кампазітара Ю. Семянякі — «Вясновае здарэнне» і «Яблынька».

У рэпертуары работніцы завода радыёдэталей Ніны Воранавай «Спявак» Рубінштэйна, «Скажы, навошта?» Глінкі і «Вячэрні вальс» беларускага кампазітара Г. Вагнера.

Асістэнт кафедры фармакалогіі Віцебскага медыцынскага інстытута, уладальнік лірычнага тэнару Аляксандр Георгіевіч Валасовіч рэпецірує сёння «Родны дом» Ю. Семянякі.

У групе трынаццаць салістаў. Усе яны, вядома, не могуць займацца ў адзін вечар. Праз два дні ў Доме культуры зноў рэпетыцыя, маленькі пакойчык ля дырэктарскага кабінета зноў запоўняць галасы спевакоў...

... Захапленні бываюць розныя. Барыс Насоўскі захапіўся музыкаю — на ўсё жыццё. Пачалося з акардэона, хлопчыку спадабаўся бліскучы, гучны інструмент, скончылася... Чым скончылася, гаварыць пакуль што яшчэ рана. Скажам толькі, што Б. Насоўскі — цяпер студэнт аддзялення дырыжыравання Віцебскага музычнага вучылішча, кіраўнік самадзейнага эстраднага аркестра Дома культуры.

У эстрадным аркестры, які сёння рэпецірує ў фае, такія ж, як Барыс, энтузіясты. Кларнетыст Ігар Матрусаў — з завода гадзіннікавых дэталей, адтуль жа — ударнік Аркадзь Берман. Гітарыст Раман Чарняўскі і брат Барыса Леанід — абодва працуюць на заводзе электравымяральных прыбораў. Прафесіі ў хлопцаў розныя, а любоў — адна. Усе яны захапляюцца ігрой на інструментах, прафесіянальна любяць музыку. Спытайце ў віцебскіх музыказнаўцаў, у аматараў мастацтва, яны пацвердзяць: аркестр Дома культуры — адзін з лепшых у горадзе.

Праграму, якую выконвае аркестр Дома культуры, вы нідзе больш не пачуеце. Сакрэт просты: музыку піша сам Б. Насоўскі.

На словы сакратара Першамайскага райкома партыі М. Дарафеенкі Барыс напісаў «Песню пра Віцебск», на словы А. Русака — песню «Роднаму краю». Іграе аркестр «Інтэрмецца», «Беларускую польку», «Лірычны вальс», фантазію «Ленінскаму камсамолу» — усё напісана Барысам.

Зразумела, не ўсяму, створанаму маладым кампазітарам, хапае арыгінальнасці. Але ж Барыс толькі пачынае свой шлях, і ў гэтым сэнсе праца ў самадзейным калектыве — вялікая школа для яго.

... Пакуль у фае рэпецірує аркестр, сцэнаю завалодалі танцоры.

Баяніст Мікалай Палавінкін іграе «Марш касманаўтаў». Скажаце, не танцавальная мелодыя? Магчыма, але «Касмічнага танца», які рыхтуюць у Віцебскім гарадскім Доме культуры, вы ж таксама не бачылі?

«Марш касманаўтаў» — гэта толькі ўступ, пралог да «Касмічнага танца».

Шмат выдумкі ўклаў у «Касмічны танец» яго стваральнік, кіраўнік танцавальнага калектыву Сямён Партны. Як ні ў якім іншым нумары, тут асаблівую ролю адыграюць асвятленне, касцюмы. Але асноўнае ўсё ж у майстэрстве салістаў. Вось чаму так старанна падбіралі тут выканаўцаў галоўных партый. Цяпер ужо канчаткова вырашана: касманаўтаў танцуюць Вадзім Дракс, Валерый Каржанеўскі, Вадзім Юдзянкоў, Леанід Барадулька, «Месяц» — Марына Смірнова. У другім аддзяленні саліруюць Аня Калодзезная і Рая Шор.

Трэба хоць некалькі слоў сказаць пра дзвюх апошніх салістак.

Як толькі скончылася рэпетыцыя, Аня Калодзезная глянула на гадзіннік.

— Сямён Сямёнавіч, можна мне ісці?

Аказалася. Аня спяшаецца, каб паспець на апошні цягнік.

На рэпетыцыю яна прыехала за трыццаць кіламетраў, са станцыі Язвіна, дзе выкладае ў сярэдняй школе фізіку і матэматыку. Скончыўшы педінстытут, Аня папрасілася ў раён, а сувязі з самадзейным калектывам, у якім іграла, не траціць. Калодзезная славіцца ў Віцебску сваім высокім выканаўчым майстэрствам. Не раз запрашалі ў прафесіянальны ансамбль, але дзяўчына ўжо двойчы адмаўлялася. Апошняе слова засталося за тэматыкай. Самадзейнасць — іншая справа.

Другая салістка Дома культуры — Рая Шор — у калектыве вось ужо шэсць год. Маладая работніца Віцебскага завода радыёдэталей вядома не толькі як выдатная танцоўшчыца, але і як выканаўца народных песень, частушак.

Заняткі ў танцавальным калектыве закончыліся прыемным здарэннем. У залу ўвайшлі трое маладых людзей. Аказалася, у госці да таварышаў прыйшлі артысты Беларускага дзяржаўнага ансамбля танца, былыя ўдзельнікі самадзейнасці Л. Барадулька, Л. Лядновіч, Л. Кляцко. Некаторы час таму назад яны былі запрошаны ў прафесіянальны калектыў, і вось цяпер прыехалі ў Віцебск і найперш прыйшлі ў Дом культуры...

Трэба было б яшчэ расказаць пра акрабатаў, баяністаў, артыстаў размоўнага жанра — цэлая армія выканаўцаў рыхтавала ў гэты вечар у гарадскім Доме культуры свае будучыя нумары. Хутка іх убачаць рабочыя прадпрыемстваў, калгаснікі навакольных вёсак. Але пакуль яшчэ не гучаць у зале апладысменты і пры ўваходзе ў Дом культуры няма ніякіх афіш. Сёння серада, будні дзень, і ў Доме культуры ідуць рэпетыцыі.

М. БАРЫСАЎ.

АРГКАМІТЭТ ПАСТАНАВІЎ...

Аргкамітэт па правядзенню Дэкады самадзейнага мастацтва Беларусі вызначыў тэрміны, месца і парадак Дэкады.

Дэкада будзе праводзіцца ў сталіцы рэспублікі з 10 па 18 снежня ў будынку акруговага Дома афіцэраў. Справаздачным канцэртам адкрыюць удзельнікі мастацкай самадзейнасці Мінска.

Аргкамітэт дапусціў для ўдзелу ў Дэкадзе як самастойную адзінку — сімфанічны аркестр, оперную і балетную студыі Палаца культуры прафсаюзаў, якія пакажуць оперу «Травіята» Вердзі.

Заключны канцэрт Дэкады адбудзецца 18 снежня ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета.

Аргкамітэт зацвердзіў таксама памятны значок удзельнікам Дэкады.

БЕЛТА.

Ударніца камуністычнай працы, камсамолка Люба Бондарава працуе брыгадзірам канвеера мантажнікаў тэлевізійнага цэха Мінскага радыёзавода. Яна актыўная ўдзельніца мастацкай самадзейнасці. На раённым аглядзе самадзейнасці Савецкага раёна сталіцы Люба Бондарава прачытала ўрывак з паэмы Маргарыты Агашынай «Маё слова».

Фота Ул. КРУКА.

Новыя спектаклі

Жыхары Гомеля паглядзелі новы спектакль абласнога рускага драматычнага тэатра «Пад адным небам» па п'есе беларускага драматурга А. Маўзона.

Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр тэатра А. Смеляноў. Мастацкае афармленне заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР І. Грыгор'ева.

У спектаклі заняты заслужаная артыстка БССР Т. Скарута, артысты Г. Бясчотнаў, Б. Сакалоў, Р. Ляцкевіч, С. Сувораў, Ф. Іваноў, Л. Мазурава, Л. Дымава і іншыя.

Прэм'ера спектакля па п'есе «Пад адным небам» адбылася таксама ў Беларускім дзяржаўным тэатры імя Я. Коласа.

СЕМІНАР У СВЕТЛАГОРСКУ

Чарговы семінар загадчыкаў раённых і сельскіх бібліятэк Гомельскай вобласці быў праведзены ў Светлагорску.

Загадчыца Светлагорскай раённай бібліятэкі т. Праш расказала аб рабоце з актывам, аб тым, як бібліятэкары з дапамогаю грамадскасці дамагліся павелічэння колькасці чытачоў. Актывісты бібліятэкі ідуць у цэхі, у майстэрні, дамы; гутараць з людзьмі, прапануюць ім кнігі. У пасёлку будаўнікоў і нафтавікоў у сярэднім па два чытачы.

Бібліятэчкі-перасоўкі на грамадскіх асновах створаны ў інтэрнатах будаўнічага трэста № 20, у комплекснай будаўнічай брыгадзе камуністычнай працы Віктара Пятніцкага. Сёлета раённая бібліятэка правяла 14 тэматычных вечароў, канферэнцый і вусных часопісаў, 12 літаратурных аглядаў.

Удзельнікі семінара абмяняліся вопытам работы, пабывалі на Васілевіцкай ДРЭС і новабудоўлях.

І. ГУРЭВІЧ.

КОНКУРС ПРАДОЎЖАНЫ

Міністэрствам культуры БССР быў з 10 ліпеня г. г. абвешчаны конкурс на лепшы выставачны эскіз беларускага народнага сцэнічнага касцюма, з мэтай стварэння лепшых узораў для прафесіянальных і самадзейных калектываў.

Умовы конкурсу змешчаны ў № 56 нашай газеты за 13 ліпеня 1962 года.

Конкурс прадоўжаны да 1 снежня 1962 года.

Калектыў мастацкай самадзейнасці сельгасарцелі «Ленінскі шлях» Нясвіжскага раёна рыхтуецца да святочных канцэртаў. Калгасныя артысты разучваюць новыя харавыя песні, сольныя нумары, урыўкі з мастацкіх твораў.

Вы бачыце ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці калгаса П. Курачыцкага, В. Пешкура і П. Дашко перад рэпетыцыяй.

Фота П. НАВАТАРАВА.

БЕЛТА.

Насустрач з'ездам кінематаграфістаў

ПРА МАСТАЦТВА—МОВАЮ КІНО

У пачатку мінулага года Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціла першы нумар кіначасопіса «Мастацтва Беларусі». Падзея даволі прыкметная ў культурным жыцці рэспублікі. Шматлікія аматары мастацтва, гарачыя яго прыхільнікі могуць рэгулярна знаёміцца цяпер з творчасцю прафесіянальных і самадзейных мастацкіх калектываў, з лепшымі работамі кампазітараў-выканаўцаў, народных умельцаў, жывапісцаў і скульптараў.

Новы часопіс як інфармацыйна-пазнавальны бюлетэнь асабліва неабходны для сельскай аўдыторыі, для невялікіх гарадоў, рабочых пасёлкаў, аддаленых ад сталіцы, і абласных цэнтраў рэспублікі. Адначасова ён можа і павінен дзейнічаць як адзін з важнейшых сродкаў прапаганды і папулярызацыі беларускага мастацтва за межамі Беларусі.

На экраны ўжо выйшла сем выпускаў часопіса. Гэта—звыш трыццаці сюжэтаў, якія адлюстроўваюць самыя разнастайныя моманты творчага жыцця вялікага атрада работнікаў мастацтва Савецкай Беларусі. Скажам адразу: часопіс глядзіцца з цікавасцю, у значнай ступені ён пашырае рамкі нашых уяўленняў аб свеце прыгожага. Хаця і не ўсё ў ім дасканалае, не ўсё здаецца раўнацэнным і зробленым з аднолькавым майстэрствам.

Расказаць гледачу сродкамі кінематографа пра творы мастацтва, пра іх ідэйную сутнасць, навучыць яго бачыць і разумець прыгожае, адрозніваць сапраўдныя мастацкія каштоўнасці ад таннай імітацыі або пошлых рамесніцкіх фальшывак — вось тая мэта, да якой імкнуцца аўтары лепшых сюжэтаў часопіса. Менавіта ў такім плане вядзецца кароткае кінаапавяданне пра мастака Івана Стасевіча («Мастацтва Беларусі», № 1, 1961). У лаканічных, але выразна знятых кадрах апаратар М. Бераў паказаў не толькі самога маладога здольнага жывапісца, аўтара тэматычнай карціны аб працоўным подзвігу савецкага чалавека «Ангара», але і ў значнай ступені раскрыў складаны працэс стварэння гэтага палатна. А як ажыўляюць, павялічваюць сэнсавую і эмацыянальную нагрузку сюжэта ўдала падабраныя рэжысёрам Ул. Скітовічам і рэдактарам Р. Ясінскім фільматэчныя матэрыялы, дакументальныя кадры кінахронікі, знятыя ў час перакрыцця плаціны Брацкай ГЭС. Беларускі мастак не адзін месяц прэвёў на рабочых пляцоўках гіганцкага энергетычнага збудавання, сваімі вачыма бачыў суровыя будні і святы пакарыцеляў магутнай сібірскай ракі, жыў аднымі пачуццямі і думкамі з героямі сягодкі, чые вобразы потым занялі галоўнае месца на яго манументальным жывапісным палатне... Аўтараў сюжэта можна было б толькі папракнуць за тое, што яны ўзялі для паказу не самы лепшы твор Івана Стасевіча. Аднак тут закранаецца зусім іншае і прыватнае пытанне — пытанне мастацкага густу кінадакументалістаў.

Думаю, што глядач не застанецца абыякавым і да знятага на натуры сюжэта аб выступленні Народнага ансамбля песні і танца гомельскіх чыгуначнікаў у падшэфным калгасе («Мастацтва Беларусі», № 2, 1961). Строгая дакументальнасць падзеі спалучаецца ў гэтым сюжэце з вельмі трапным, я сказаў бы, бездакорным паказам асаблівасцей выканаўчага майстэрства вядомага ў рэспубліцы і далёка за яе межамі мастацкага калектыву. Апаратар С. Фрыд (ён жа і рэжысёр) заўважыў не толькі ўсе тонкасці харэаграфічнага малюнка танцавальнай сюіты «Народы ў дружбе», але і дынаміку танца, і настрой выканаўцаў.

Дзве розныя тэмы, два зусім не падобныя па манеры выканання сюжэты. Але іх аб'ядноўвае адна творчая тэндэнцыя — гаварыць аб мастацтве з захапленнем, вобразна, з глыбокім веданнем справы. І такіх сюжэтаў (якія лепш было б назваць кароткімі кінанарысамі) ва ўсіх выпусках часопіса «Мастацтва Беларусі» набярэцца нямала. Глядач з прыемнасцю і з вялікай карысцю для сябе можа паглядзець яскравыя кадры і пра здымкі фільма «Першыя выпрабаванні» («Мастацтва Беларусі», № 1, 1961), і пра прэм'еру спектакля «Крыніцы» ў Тэатры імя Якуба Коласа («Мастацтва Беларусі», № 3, 1961), і пра народнага артыста СССР Г. Глебава («Мастацтва Беларусі», № 1, 1962), і пра мастака-педагога В. Грамыку («Мастацтва Беларусі», № 2, 1962).

Аднак часта побач з дасканалымі сюжэтамі на экран часам пранікае і відавочна сыры, недапрацаваны матэрыял, які нічога не дае ні розуму ні сэрцу. Я маю на ўвазе шэранькія (ў пераносным і літаральным сэнсе), безгустоўна знятыя нерухома замацаванаю камерай і прымітыўна зманціраваныя сюжэты, накшталт такіх, як опера «Калючая ружа» («Мастацтва Беларусі», № 1, 1961) або «Лявоніха на арбіце» («Мастацтва Беларусі», № 2, 1961). Ці ёсць, скажам, сэнс браць для мантажу 20—25-метровыя агульныя планы і ўключаць іх у сюжэт, увесь метраж якога не перавышае 50—60 метраў? Мне могуць адказаць: а чаму б і не. Але тады неабходна, каб падобныя планы хоць бы нечым адрозніваліся ад самых звычайных фатаграфій. Менавіта як пасрэдныя аматарскія фатаграфіі, што не маюць нічога агульнага з сапраўдным мастацтвам кіно, успрымаюцца некаторыя кадры ў названых вышэй сюжэтах. Глядач бачыць на экране не зусім выразныя, далёкапланавыя фігуры Т. Шымко і В. Глушакова, якія ці то спяваюць на сцэне опернага тэатра, ці то нясмела пазіруюць перад аб'ектывам здымачнай камеры. Ад гэтых кадраў застаецца вельмі невыразнае ўяўленне аб артыстычным і вакальным майстэрстве вядомых оперных спевакоў. Не лепш зроблены і фрагменты спектакля «Лявоніха на арбіце» ў пастаноўцы Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Тут няма і спробы даць магчымасць гледачу адчуць драматургічныя асаблівасці камедыі Андрэя Макаёнка, паказаць выдатную тэмпераментную ігру майстроў сцэны. Атрымалася сумная інфармацыя. Некалькі сотнень метраў дэфіцытнай плёнкі патрачана, па сутнасці, дарэмна.

Аднак тая ж самая плёнка можа ператварыцца ў каштоўнейшы кінадакумент, калі яна трапляе ў рукі майстра, які выразна ўяўляе сваю творчую задачу і ўпэўнена ідзе да вызначанай мэты. Здолеў жа, напрыклад, рэжысёр П. Шамшур разам з апаратарам Я. Сакаловым знайсці найбольш вернае кампазіцыйнае і светаценявое вырашэнне кадра, а затым вынаходліва стварыць сюжэт пра спектакль коласаўцаў «Крыніцы».

Не хочацца быць банальным і паўтараць сівабародыя ісціны. Але ўсё ж трэба сказаць, што тонкае разуменне мастацтва, самой прыроды мастацкай творчасці даецца далёка не кожнаму, таксама як не кожны чалавек валодае матэматычнымі здольнасцямі ці, скажам, можа быць выдатным архітэктарам, канструктарам, ювелірных спраў майстрам. Гэта датычыць і кінадакументалістыкі. Таму мне ўяўляецца, што выпуск часопіса «Мастацтва Беларусі» было б мэтазгодна даручыць адной пастаяннай, больш-менш стабільнай групе зацікаўленых у гэтай справе спецыялістаў. У ёй павінны прымаць удзел аўтары сцэнарыяў і дыктарскіх тэкстаў, рэжысёры і апаратары, здольныя не толькі цаніць, але абавязкова яшчэ і **любіць** сучаснае і класічнае мастацтва. У сувязі з гэтым варта падумаць і аб пастаяннай рэдакцыйнай калегіі часопіса, работа якой магла б грунтавацца на грамадскіх асновах.

Часопіс выходзіць адзін раз у тры месяцы. Ці можа задаволіць гледача такая абмежаваная перыядычнасць? Думаецца, што не. Наўрад ці можна пагадзіцца і з той акалічнасцю, што з 33 сюжэтаў толькі 10 адлюстроўваюць творчасць перыферыйных мастацкіх калектываў. Ці не занадта мала!

Кіначасопіс «Мастацтва Беларусі» можа і павінен заняць сталае месца ў мастацкім выхаванні працоўных. Слухачы народных універсітэтаў культуры, удзельнікі мастацкай самадзейнасці, тысячы гледачоў кінатэатраў чакаюць сустрэчы з новым часопісам, як з добрым і мудрым дарадчыкам. Пра гэта заўсёды абавязкова трэба помніць Саюзу работнікаў кінематаграфіі БССР, дырэкцыі і мастацкаму кіраўніцтву Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна - дакументальных фільмаў, а таксама ўсім тым, хто рыхтуе да выпуску чарговы нумар часопіса.

Г. ТАРАСЕВІЧ.

Адказы, водгукі...

БЕЗГУСТОЎШЧЫНЕ—НЕ МЕСЦА!

Іх выводзілі з танцавальнай пляцоўкі дружыннікі. У дзяжурным пакоі дзяўчына нервова камечыла хустачку, юнак гарачыўся:

— За што вы нас прывялі сюды, што мы дрэннае зрабілі?

— Вы танцавалі вельмі ўжо стыльна.

— Але так танцуюць многія...

Што на гэта маглі адказаць дружыннікі? Яны ж і самі не ведалі, як правільна танцаваць, і маглі толькі проста забараніць так званую «стыльную» манеру танцаў. Але забарона звычайна выклікала абурэнне і крыўду ў танцораў.

Гэты выпадак мне нагадаўся ў сувязі з артыкулам «Гэта не забава», апублікаваным у газеце «Літаратура і мастацтва» 20 ліпеня г. г. У артыкуле справядліва крытыкавалася арганізацыя танцавальных вечароў у Гродзенскім парку.

Зусім натуральна, што нашай моладзі больш падабаюцца мелодыі, рытмы і вольныя рухі сучасных танцаў, такіх, як ліпсі ці румба чым манернасць падэграса, паланеза ці міньёна.

Маладыя людзі імкнучыся знайсці новыя рухі танца, але часам не ведаючы яго элементарных асноў, спрабуюць пераняць тое, што прамільгнула ў кадрах зарубежных фільмаў.

Але чалавека са здаровым густам не прываблівіць падкрэсленая інтымнасць, дэманстрацыйная пагарда да навакольных людзей, часам адкрытая вульгарнасць танцаў тыпу рок-н-рола, бугі-вугі, твіста і падобных да іх.

Гэта прымусіла нас шукаць, як памагчы моладзі зразумець, што прыгожа і што заслугоўвае асуджэнне. Нядаўна ў Гродна мы адкрылі школу сучаснага бытавога танца. Педагогі культасветвучылішча В. Віяно, В. Мельніцкая, балетмайстар Дома піянераў Я. Рассудоўская згадзіліся на грамадскіх асновах весці ўрокі сучаснага танца.

Вырашана ў першую чаргу навучыць правільна танцаваць кіраўнікоў танцавальных гурткоў мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў горада і камсамольскіх актывістаў. Мы ставім перад сабою задачу, каб сённяшнія «вучні», скончыўшы нашу школу, на сваіх прадпрыемствах, ва ўстановах, у навучальных установах арганізавалі падобныя ж школы і кіравалі імі.

На першых уроках быў развучаны танец ліпсі, радзіма якога Германская Дэмакратычная Рэспубліка. Наступныя заняткі былі прысвечаны танга і вальсу-бастону. У праграму навучання ўключаны: хуткі і павольны фокстрот, танец «Дружба», заснаваны на кубінскіх рытмах і напевах, новы «Блакітны вальс». На жаль, у Гродна не знайшлося выкладчыка, які ўзяўся б паказаць папулярны сёлета чарльстон.

Што датычыць новых бытавых беларускіх танцаў, то іх наогул не існуе. Час ужо нашым кампазітарам і харэографам задумацца над гэтым.

І яшчэ хочацца сказаць, што ў нашым горадзе жыве і працуе звыш шаснаццаці тысяч маладых людзей. Большасць іх — актыўныя наведвальнікі танцавальных вечароў. Вось чаму школа сучаснага танца на 40 чалавек яўна малая. Мы спадзяёмся, вядома, што нашы выпускнікі ў далейшым будуць уплываць на правядзенне маладзёжных вечароў. Але ясна адно, такая школа павінна пашырацца і стаць стабільнай, пастаяннай. Яна паможа павысіць культуру паводзін моладзі, а таксама палепшыць яе густ, стварыць на танцавальных вечарах настрой святочнасці, весялосці.

А. ШАНДАЛАЎ,
дырэктар Гродзенскага гарадскога парку.

Цяперашнія разважанні ў ЗША аб «пагрозе камунізма» выглядаюць як смярдзючая мешаніна з прамоў Гебельса і Далеса.

З газет.

На імперыялістычнай кухні.

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

ЛЕКЦЫІ Ў МУЗЕІ

У гэты дзень у Дзяржаўным мастацкім музеі было асабліва мнагалюдна. Сюды прыйшлі вучні 56 Мінскай сярэдняй школы. Яны з вялікай увагай слухалі супрацоўніцу музея А. Рэсіну, якая прачытала лекцыю аб дзейнасці рускіх перадзвіжнікаў, аб іх славутых палотнах. «Вобраз рускай казкі ў творчасці В. М. Васняцова», «Рускае мастацтва XVIII —XX стагоддзяў», «Вобраз роднай прыроды» — вось далёка няпоўны пералік тэм, лекцыі па якіх праслухалі наведвальнікі лекторыя.

Цыкл лекцый увесь час пашыраецца, тэматыка іх вельмі разнастайная. У музеі можна даведацца многа цікавага аб творчасці буйнейшых майстроў класічнага рускага і савецкага выяўленчага мастацтва.

Работнікі музея часта выязджаюць у калгасы, ва ўстановы, на прадпрыемствы рэспублікі. Толькі за лета гэтага года яны правялі больш ста лекцый.

Э. РЫСАЕЎ.

На першай старонцы — малюнак мастака З. Паўлоўскага.

Падзеі, факты, навіны

△ У гэтым годзе ў Пінску створана 5 універсітэтаў культуры на грамадскіх асновах з двухгадовым навучаннем. Яны будуць працаваць пры педагагічным вучылішчы, гарвыканкоме, санітарна-эпідэміялагічнай станцыі, Доме тэхнікі і клубе «40 год Кастрычніка».

Е. АЎРУНІН.

△ У Лельчыцкім раёне шырока разгорнута будаўніцтва новых клубаў. Палац культуры ўзводзіцца ў вёсцы Стадолічы, які ўступіць у эксплуатацыю ў 1963 годзе. Новыя прасторныя сельскія дамы культуры будуюцца ў вёсках Замошшы, Маркоўскае, Сіманіцкая Рудня і многіх іншых вёсках раёна.

А. КАРПОВІЧ.

△ Работнікі Бабруйскай бібліятэкі імя Пушкіна аказваюць дапамогу сваім сельскім калегам. З іх удзелам у Міхайлаўскай бібліятэцы аформлены стэнд «За што змагаецца наш калгас у гэтым годзе», фотавітрына, прысвечаная Ул. І. Леніну.

Цікава прайшоў тэматычны вечар «Рэлігія—вораг народа». З дакладам выступіла загадчыца бібліятэкі імя Пушкіна тав. Зорына.

С. ГРЫБОЎСКІ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01380

Друкарня выдавецтва «Звязда».